

INHOUDSOPGAVE

Inleiding 5

Interview Saskia Janssen over Blessing Emptiness 6-10

KNSM vaarders, krakers en woonpioniers 12-45

1. Jan Marselis 14-15
2. Ernst Sonneveldt 16-17
3. Alice Roegholt 20-21
4. Ton Heijdra 20-24
5. Siem Goede 24-25
6. Hans Klaasman 28-30
7. Margo Kistemaker 30-31
8. Nico Bodewes 32-33
 - Ernst Sonneveldt 32-33
 - Siem Goede 32-33
 - Sander Janzweert 32-33
9. Sander Janzweert 36-37
10. Claud Biemans 38-39
11. Trees Jong 40
12. Jan Marselis 41-42
13. Rob van Zanten 43
14. De Blije Buren 44-45

Essay Mike de Kreek 46-50

Colofon 51

Deze catalogus vormt de documentatie van de tentoonstelling *KNSM vaarders, krakers en woonpioniers: het Oostelijk havengebied in transitie*. In de tentoonstelling te zien in Perron Oost, september 2014, vertellen (oud) betrokkenen over de grote veranderingen die het gebied in een relatief korte tijd doormaakte: van haven naar woonwijk. De verhalen worden aangevuld met historisch beeld- en archiefmateriaal.

KNSM VAARDERS, KRAKERS EN WOONPIONIERS: HET OOSTELIJK HAVENGEBIED IN TRANSITIE
Tussen 1869 en 1876 komt er, door de aanleg van het Noordzeekanaal, een nieuwe verbinding tussen Amsterdam en de zee tot stand. In 1874 werd de vaargeul van het IJ verdiept en daardoor werd het mogelijk om grotere schepen te verwelkomen. In datzelfde jaar werd de Oostelijke Handelskade aangelegd en kort daarop werden er ook railverbindingen gerealiseerd. In de jaren die daarop volgden groeide de industrie gestaag door. Er kwam veel bedrijvigheid, schepen die af en aan voeren, kranen, grommende stoommachines, wachtende passagiers en koffiehuisen voor de havenlui. De Veemarkt was volop in bedrijf, in het naastgelegen abattoir werd vee geslacht. Het havengebied was vol werklieden en geluiden van ijzer, handjeklap, loeiend vee, ronkende machines en het kreunen van de kranen.

Voor de steeds groter wordende schepen werd de haven echter te ondiep, het gebied lag te ver van de zee en de teloorgang van de grote rederijen veranderde het gebied definitief. De bedrijvigheid nam af en het gebied raakte in verval. Het werd er desolaat met opgedoekte rederijen, lege loodsen, omgevallen kranen: neergehaalde iconen van de zeevaart, aan elkaar geregen door stukjes niemandsland vol wilde en uitheemse planten. De gemeente paste in 1978 het bestemmingsplan aan: het zou een woongebied gaan worden.

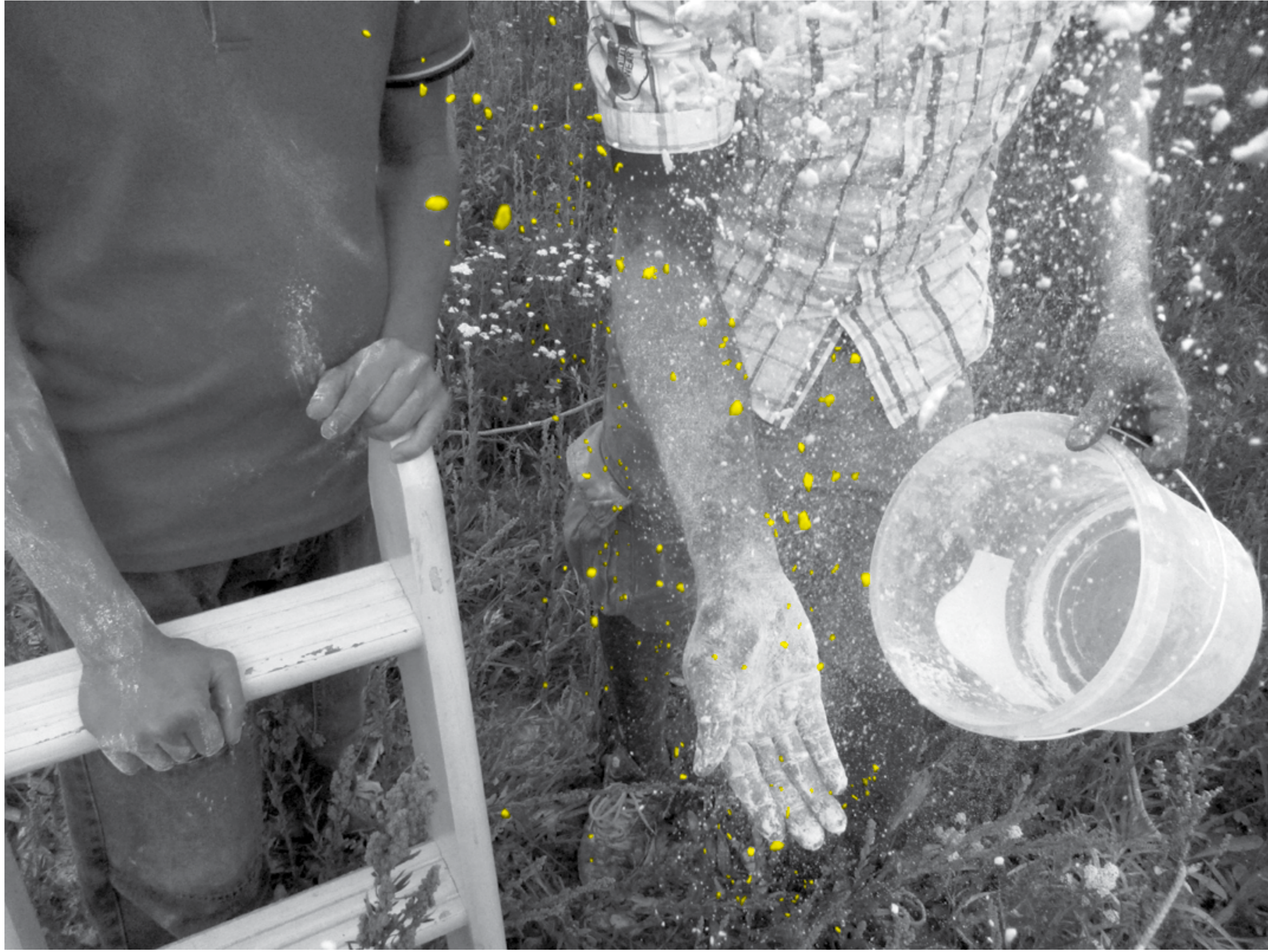
Op 11 september 1980 werd het eerste pand in het Oostelijk Havengebied gekraakt. Vlak daarop vestigden zich naast de krakers ook kunstenaars en woonbootbewoners in het gebied. Deze groep eerste bewoners vormde een heel actieve club die zich inzette voor het behoud en de herbestemming van de oude havengebouwen en die zich ook actief bemoeide met de transitie naar woongebied. Zij gaven de Water-Kadekrant uit, maakten radio-uitzendingen, organiseerden symposia en reizen naar ander voormalige havengebieden in Europa. Omdat er niets was in het voormalige havengebied zorgden zij ook voor eigen faciliteiten als een winkel en de cafés Lafantasie en Het Einde van de Wereld. Langzaamaan trok het gebied ook andere groepen mensen. Stadsnomaden trokken naar het gebied of

werden er door de politie heen gesleept. Deze tweede groep verschilde wezenlijk van de krakers, kunstenaars en woonbootbewoners en er was ook een zekere afstand tussen de beide groepen. Het gebied werd een trekpleister voor mensen op zoek naar avontuur, vrijheid, vernieuwing, maar het werd ook het toneel van de rafelranden van de samenleving. Vertier werd gezocht in het Vrieshuis Amerika, Het is Bar, Het einde van de wereld en op het Azart schip. Loslopende varkens, rollerdisco's, smokkelaars, drank, drugs, rat, kat en zwaan op het menu, een breiende gastvrouw, niets was te gek.

Tegenwoordig is er weinig onontgonnen gebied en avontuur te vinden in het Oostelijk Havengebied. Maar voor wie zoekt zijn de sporen zeker nog te vinden en zijn ook de ideeën van de eerste bewoners en de bedrijvigheid van de haven nog altijd voelbaar. Er zijn ook mooie nieuwe initiatieven zoals Museum Perron Oost en de zeer gastvrije Blijve Buren.

In deze catalogus vindt u naast de verhalen van verschillende betrokkenen een interview met beeldend kunstenaar Saskia Janssen, die speciaal voor deze tentoonstelling het werk *Blessing Emptyness*. Onderzoeker en buurtbewoner, Mike de Kreek sluit af met een essay waarin u wordt uitgenodigd om kritisch na te denken over de wisselwerking tussen kleine en grote verhalen.

Dit project had niet tot stand kunnen komen zonder de hulp van velen. Wij danken naast alle participanten in willekeurige volgorde Anet Wilgenhof, Saskia Janssen, Mike de Kreek, Leo Stötiefalk, Roeland Smeets, Het Amsterdams Fonds voor de Kunst, Johanna Bayerlein, Felix Smits. En in het bijzonder Ton Heijdra, Hans Klaasman, Jan Marselis en Claud Biemans voor het beschikbaar stellen van hun persoonlijke (foto) archieven.

PZ: Welke ideeën kwamen bij jou op toen we je vroegen een werk te maken over het **Oostelijk Havengebied**?

SJ: Ik moest denken aan hoe het **Oostelijk Havengebied** er vijftientig jaar geleden uit zag. Ik verhuisde in 1989 vanuit Brabant naar Amsterdam, alhoewel ik in Den Haag aan de kunst-academie studeerde. Alles buiten Amsterdam vond ik te burgerlijk, te braaf. Amsterdam was avontuurlijk, selfmade, multi-cultureel en alternatief. Het leek me een vrijplaats, zowel fysiek als mentaal. En binnen Amsterdam leek het **Oostelijk Havengebied** het nog meest avontuurlijk en ongeregeld. Er waren veel open terreinen en leegstaande panden om zelf iets te beginnen. En dat gebeurde er ook; er waren krakers, stadsnomaden, straatprostituees, daklozen, dealers, graffiti spuiters. Vooral 's nachts gebeurde er van alles. Aan de **Oostelijke Handelskade** stond het Vrieshuis Amerika, een leegstaand pakhuis waar het binnen altijd zo'n tien graden kouder was dan buiten. Het was in bezit genomen door kunstenaars. Er waren ateliers, een bioscoop, een restaurant (The Fridge) en elke donderdagavond was er rollerdisco op de bovenste verdieping. Die werd opgeheven nadat er iemand dronken in de open liftschacht terechtgekomen was. Buiten rond het pakhuis was het ruig en donker, er gebeurde van alles dat het daglicht niet helemaal kon verdragen. Het was er ook een zootje, oude bankstellen, vuilnis, er lagen spuiten op de grond. Het voelde gevaarlijk om 's nachts van daaruit weer terug naar het centrum te fietsen. Toch was het een inspirerend gebied. Ik geloof niet dat de term 'broedplaats' toen al in gebruik was, maar het hele gebied was een natuurlijke – ongesubsidieerde – broedplaats die uit zichzelf was ontstaan. In tegenstelling tot de latere, vooropgezette, broedplaatsen. Met dit in gedachten ben ik gaan fietsen. Het eerste dat me opviel was dat er bijna geen 'wilde' terreintjes meer zijn, maar dat het gebied in vijftientig jaar tijd naadloos ingevuld is, alles is betegeld, geasfalteerd, ontworpen, alles heeft een bestemming. Ik ben gaan zoeken naar ongetemde stukjes land. Uiteindelijk vond ik maar een paar van dat soort wilde terreintjes. Claud Biemans (zie pagina 38) liet mij een landje zien waar ze zeldzame wilde bloemen gevonden had. Uitgerkend op het moment dat wij daar waren, werden er hekken om het terrein gezet door bouwvakkers. Via het terras van The Harbour Club konden we nog weg komen met onze fietsen. Waarschijnlijk is daar nu de bouw begonnen. Het stukje land dat ik uiteindelijk koos om mee te werken ligt op de hoek van de **Cruquiusweg** en de **J.M. van der Meylaan**. Ik schat dat het vijftig bij dertig meter

is. Het ligt tussen de chique Harbour Club aan de ene kant, en een gekraakte tramremise aan de andere kant. In de tramremise zit buurtvereniging Stichting Blije Buren (zie pagina 44). Ze hebben het huisje een paar maanden geleden gekraakt. Een aantal burens is er iedere dag van 10.00 tot 22.00 uur en is vast van plan de buurt beter te maken. Ze hebben een huiskamer en een terras. Iedere dag wordt er gekookt van overgebleven groente en fruit van winkeliers uit de buurt. Je kan er gratis koffie drinken en eten. Het is er een komen en gaan van buurtbewoners met plannen en activiteiten. Sinds kort hebben ze er een tweede remise bij gekraakt, ergens bij het Flevopark. Ze zijn 100% *self made* en zo ongeveer het tegenovergestelde van de exclusieve Harbour Club. PZ: Hoe ben je vervolgens te werk gegaan? SJ: Het **Oostelijk Havengebied** is nogal groot en ook een onoverzichtelijk onderwerp om een werk over te maken. Ik wilde het toespitsen, me concentreren op iets kleins, iets on-spectaculairs, maar wel iets dat betekenisvol is. En iets dat te maken heeft met het *self made* verleden van dit gebied. Ik wilde eigenlijk heel graag iets maken vóór dat landje. Ik wilde het landje zowel het onderwerp laten zijn als ook 'degene' die het werk ontvangt. In de eerste instantie wilde ik een filmpje maken waarin bepaalde symbolische *gestures* gemaakt zouden worden voor het landje. Gaandeweg leek het me beter de door mij bedachte handelingen los te laten en diverse mensen uit te nodigen om zelf iets -een ritueel- te bedenken voor het landje, iets waar ik geen controle en zeggenschap over zou hebben. Ik wilde iets maken dat net zo ongewis is als het landje zelf. Ik heb een aantal mensen gevraagd de protagonist van het filmpje te zijn. Ik heb ze het plan uitgelegd en heb ze een doos met *props* aangeboden en het landje als *stage*/ontvanger. In de doos zaten bloemzaden van stokrozen, 5 kilo bloem, 5 kilo rijst, een trapje, twee rollen aluminiumfolie, een touw en drie stukken textiel, stukken karton, verf en kwasten. Ze konden de *props* gebruiken of die links laten liggen. Ik had een Super-8 camera bij me en vijf Super-8 filmpjes van drie minuten per stuk. Ze moesten het zelf bedenken en uitvoeren en aan mij aanwijzingen geven hoe ik het moest filmen. Ik heb niet zelf de standpunten gekozen of de acties, zij hebben echt alles besloten. Er waren drie kinderen uit de buurt. Verder een Afrikaan, een Chinees en twee Surinamers, zeven mensen in totaal. De kinderen en één van de twee Surinamers kwamen uit de buurt, de andere drie kwamen met mij mee. De Afrikaanse man heeft geen papieren en slaapt zelf al zeventien jaar op dit soort landjes.

PZ: En wat deden ze?

SJ: Op het eerste filmpje zie je drie kinderen die in de weer gaan met de bloem en de zaadjes van de stokrozen. Ze mixen het, gooien het in wolkjes boven hun hoofd, draaien rond, nemen andere posities in en vertellen mij precies wanneer ik moet filmen. Daarna komen de Afrikaan en de Chinees. De één houdt het trapje vast en de ander staat op het trapje en strooit het bloemzaad de lucht in. Het tweede filmpje is met dezelfde mannen maar dan met een rol aluminiumfolie. De één houdt hem vast en de ander rolt hem langzaam uit en dan bewegen ze het aluminiumfolie naar de zon en proberen ze het zonlicht te laten weerkaatsen op het stukje land. Op het derde filmpje staan twee Surinamers die een stuk textiel uitvouwen, daarmee naar het gras wuiven en het vervolgens weer opvouwen. Dat doen ze drie keer. In het vierde filmpje staat een man die een Winti ritueel uitvoert. Hij heeft een bakje water dat hij over het land sprengt, terwijl hij een Winti gebed uitsprekt over het land. Hij deed het heel serieus, het was een welgemeende wens die hij over het stukje land uitsprak. Het laatste filmpje is met diezelfde man. Hij had een tas met zelfgemaakte straatnaamborden meegenomen met namen van Surinaamse vrijheidsstrijders. Bijvoorbeeld de Tutubastraat, Kapitein Broosstraat en de Maxi Linderstraat. Hij stelde voor om de twee straten die grenzen aan het landje een nieuwe naam te geven, omdat het toch nieuw land is en een nieuw begin kan zijn van iets. Hij vindt dat er een groot gebrek is aan Surinaamse helden in de Amsterdamse straatnamen. Hij houdt de bordjes tegen de palen op en regisseert de twee anderen die ook zijn borden vasthouden. Wat er precies op de films staat is voor mij ook nog niet bekend. Ze liggen op dit moment bij het lab in Den Haag om ontwikkeld te worden. Ik kan het niet controleren wat er op staat...

PZ: Jouw werk is sterk context gerelateerd. Kun je iets meer over die werkwijze vertellen?

SJ: De werken die ik maak zijn vaak speciaal gemaakt voor een bepaalde locatie, of voor een specifieke situatie of groep mensen. Het leunt meestal tegen sociologie en antropologie aan. Ik ben meer een veldwerker dan een atelier-kunstenaar. Ik hou van naar het onderwerp toe gaan, werken op locatie, improviseren met wat er zich voordoet. En ik hou van publicaties maken. In een publicatie gaan context en beeld goed samen tot een vloeiend geheel. Sinds een paar jaar ben ik schrijven ook gaan zien als onderdeel van mijn werken.

PZ: Hoe ben je geïnteresseerd geraakt in sociologie en antropologie?

SJ: Ik hou van mensen en van samenwerken. Ik hou er van de wereld in te trekken en dingen te maken samen met de mensen die ik tegenkom. Mijn atelier kan overal zijn. Ik ben een beetje een

nomade wat dat betreft. Als ik geen kunstenaar was geworden dan was ik zeker antropologie gaan studeren. Al ben ik als kunstenaar wel blij dat ik me niet tot de wetenschap hoeft te verhouden.

PZ: Is het maakproces voor jou belangrijker dan het resultaat?

SJ: Het maakproces is een onderdeel van het uiteindelijke resultaat. Maar alleen maakproces zonder-beeldend-resultaat is niet per se waar ik naar zoek. Ik hou wel van de ongeplande zaken die zich voordoen tijdens het maakproces en maak daar ook bewust gebruik van. Dat is ook gewoon een methode om tot resultaat te komen, toch? PZ: Je werkt veel samen met bewoners, patiënten, verslaafden, daklozen en andere groepen; wat wil je bereiken met die samenwerking?

SJ: Als je deze groepen zo opsomt lijkt het net alsof ik een voorkeur heb voor mensen die het moeilijk hebben, maar dat is niet zo. Ik werk meer met groepen mensen die wat buiten het zicht van de samenleving leven en maak ze 'zichtbaar' op mijn manier. Ik begin meestal zonder plan, gewoon door er naar toe te gaan en er langere tijd door te brengen. Het plan ontstaat door de locatie, de situatie. Vaak moet je van te voren een plan indienen voor een opdracht, een *residency* etc. Mijn ervaring is meestal dat zo'n plan ter plekke door de werkelijkheid wordt ingehaald. Er zijn altijd interessantere zaken die ik vanuit mijn atelier nog niet had kunnen voorzien. Ik probeer het altijd zo open mogelijk te houden tot ik op de plek ben bij de mensen met wie ik graag wil werken.

PZ: Je laat dus graag de controle los?

SJ: In dit geval (van het landje) is het loslaten van controle onderdeel van het plan. Het is ook zo'n mooi ongecontroleerd landje dat daar helemaal zichzelf ligt te zijn. Het kan daardoor best een slecht filmpje geworden zijn. Misschien is het werk dan wel dat wij daar tussen de regenbuien door stonden te filmen en dat mensen van alles op het landje strooiden en wapperden met stof en straatnaambordjes ophielden. Heel minimaal.

De stokrooszaden waren ook niet voor niets. De laatste jaren zie ik overal in de stad wilde stokrozen groeien, uit het niets, je hoeft ze niet te zaaien, ze komen vanzelf. Ze hebben niet veel nodig en groeien uit kieren in de stoep. Ik kan me niet herinneren dat ik ze 25 jaar geleden al zag. Mijn geveltuintje staat nu er vol mee zonder dat ik ze ooit gezaaid heb. De zaden die ik meegenomen heb komen ook uit mijn geveltuintje.

PZ: Je besloot vrij snel om een film in Super8 te schieten, waarom heb je daarvoor gekozen?

SJ: Door het op Super-8 te schieten moest ik nog meer controle loslaten. Het is heel beperkend, drie minuten beeld per filmpje en niet kunnen terugkijken of het wel goed is wat er op staat. En erger nog, anderen laten bepalen hoe het gefilmd wordt.

PZ: Is dat iets wat je vaker doet in je werk, dat je de mensen waarmee je het maakt, even of belangrijker maakt dan jezelf?

SJ: Het streven is in ieder geval gelijkwaardigheid of wederkerigheid. Vorig jaar verbleef ik drie maanden in een *Artists Residency* op het terrein van een psychiatrische kliniek in Den Dolder. Daar ben ik zoveel mogelijk blanco naar toe gegaan. Ik had vooraf wel een plan gemaakt, dat is een vereiste voor een *residency*, maar eenmaal er plekke bleek dat niet uitvoerbaar. Ik wilde samen met de patiënten een enorm net van textiel knopen dat we tussen de bomen zouden hangen. Het ging me om het dubbele van zo'n net als object; het kan een vangnet zijn, maar ook iets om in verstrikt te raken of om mee gevangen genomen te worden. En een psychiatrische instelling zelf is ook een maatschappelijk vangnet. Ik zag voor me dat het knopen van zo'n net een heel meditatieve bezigheid zou kunnen zijn, en als het af was zouden we een enorme hangmat hebben. Maar niemand kon zich concentreren op zo'n handeling, er was zoveel onrust. Het viel me op dat de patiënten ófwel druk bezig waren met hun toekomst ófwel met hun verleden. Het leek onmogelijk om in 'het nu' te zijn. Ik besloot een poging te wagen de patiënten in 'het nu' te krijgen. Van een vriend had ik een boek met abstracte Hindoeïstische meditatie tekeningen gekregen. Die tekeningen maken deel uit van een kopieertraditie, het zijn historische patronen die handmatig worden gekopieerd van generatie op generatie. Er is niet echt een aanwijsbare auteur. Het kopiëren van de tekeningen is heel meditatief. Als de afbeelding af is, hang je hem in je kamer en gebruik je hem een paar keer per dag om op te mediteren.

Het maken van deze tekeningen werkte meteen. Iedereen werkte aan verschillende onderdelen van de tekeningen. Elke tekening is door meerdere mensen gemaakt, als een soort *Gesamtkunstwerk*. Uiteindelijk hadden we er meer dan honderd. Het waren heel meditatieve momenten, samen aan tafel, geconcentreerd tekenen zonder te praten, met de ramen open en een zacht briesje door het atelier. Ja, als je het hebt over proces en resultaat, dan was hier het proces ook het resultaat.

PZ: Je hebt drie maanden intern gezeten in de kliniek, hoe ging je daar emotioneel mee om?

Het was heftig en soms bijna decadent om daar als kunstenaar te werken. Kunst is zo ongeveer wel het laatste op de agenda van de patiënten. Het was nog een graadje heftiger dan de groep harddruggebruikers met wie ik al sinds 2005 regelmatig werk. Maar het is ook een lach en een traan; ik heb er ook veel gelachen. Weer weggaan was misschien wel het moeilijkste. Ik kon gewoon naar huis, op vakantie, of aan het volgende project beginnen. De meeste patiënten zaten er al jaren en kunnen voorlopig nog niet naar huis. Of hebben al lang geen huis meer.

PZ: Dat is inderdaad een heikel punt. Maar in jouw werk zit zoals je al zei wel een vorm van wederkerigheid. In zekere zin doet het me ook wel denken aan het werk en de filosofie van Renzo Martens, vooral met het door hem opgerichte *Institute for Human Activities* in Congo, waarmee hij nu eens geen kunst of project óver Afrikanen probeert te maken, maar met ze wil samenwerken en de economische vruchten van het instituut ook terug wil laten vloeien in het land zelf.

SJ: Grappig dat je dat zegt. Zijn werk is tenenkrommend confronterend. Indrukwekkend. Ja, in mijn werk zit hopelijk een element van wederkerigheid. Ik hoop altijd dat degenen met wie ik samenwerk er een even interessante ervaring aan over houden als ik zelf. Of in ieder geval zichzelf verbazen en iets doen dat ze nooit eerder gedaan hebben, zoals ik ook meestal iets doe dat ik nooit eerder deed.

SASKIA JANSSEN ('S-HERTOGENBOSCH 1968)
Beeldend kunstenaar Saskia Janssen
mixt voor haar werk 'documentaire',
'performance' en 'antropologie'. De
projecten die ze uitvoert zijn vaak
samenwerkingsprojecten op locatie met
groepen niet-kunstenaars. De laatste
jaren werkte ze o.a. samen met bouw-
vakkers uit de Oekraïne, Amsterdamse
harddrug-gebruikers, Indonesische
Matrozen en Chinese nachtclub-
zangeressen. De werken die ontstaan
zijn meestal maatschappelijk
geëngageerd en gemaakt in de context
van een specifieke sociale situatie.
Janssen woont en werkt in Amsterdam
en is docent aan de Gerrit Rietveld
academie. Meer informatie en een c.v.
is te vinden op: www.saskiajanssen.com

1. JAN MARSELIS

De KNSM bestaat al heel lang, vanaf 1856 en toen ik er kwam, in 1957, was net het honderdjarig bestaan gevierd. Er werd een heel groot feest in Krasnapolsky gegeven voor alle werknemers, die daar toen heerlijk hebben gegeten en gedronken. Ik heb het allemaal natuurlijk wel gehoord, jammer dat ik dat niet heb meegemaakt. 1957 was een geweldig jaar wat betreft verdiensten voor de KNSM. Er was een gradering: je had weekloners, maandloners, zeevarenden en de officieren. Omdat ik mijn derde rang had gehaald trad ik als vierde stuurman in dienst van de KNSM en daarmee hoorde ik bij de officieren. Omdat het financieel zo goed ging hadden wij dat jaar een tantième van 42,5% en dat betekende vijf maanden extra gage. Dat hebben wij eigenlijk jaren gehad. Ik heb de hele terugval meegemaakt tot het laatste schip dat vertrok. Dat heb ik weg gebracht naar Beirut onder de nieuwe naam Rabuniën 16.

Het verhaal begint in 1957, toen ben ik er dus bijgekomen. De KNSM was toen de grootste Amsterdamse rederij met bijna honderd schepen en het was daar, op wat nu het **KNSM-eiland** is, heel bedrijvig. De hele dag gingen er vrachtwagens heen en weer en dag en nacht werd er gewerkt. Schepen werden geladen, het was er altijd even druk en daar vandaan vertrokken we dan naar de diverse havens. Ik heb het meest op de Middellandse Zee gevaren, dat waren reisjes van vier tot zeven weken. Als het schip daarna vertrok naar Hamburg, Bremen enzovoorts, dan kwam er een aflosser en dan kon je naar huis, dus dat was prima. Voor het zover was heb ik één reis gemaakt op de Oude Hermes en ik vind het heel prettig dat ik dat nog heb mogen meemaken, want dat was nog een stoomschip. Het schip was gebouwd in 1922 en is helemaal heelhuids de oorlog doorgekomen. Ik heb één reis gemaakt op de Hermes als vierde stuurman en dat was naar West-Indië met daarvandaan een slinger naar New York, Halifax, Baltimore, New York, terug naar de West en dan weer terug met lading naar Amsterdam. Ik ben blij dat ik die reis nog heb meegemaakt,

maar ik had het er niet zo naar mijn zin, want het was heel anders dan op de grote vaart schepen. Alles was er veel meer gereguleerder, ze hadden daar bijvoorbeeld een hofmeester en die hield precies bij hoeveel de mensen mochten drinken. Bemanningsleden kregen maar twee borrels en officieren, kregen er vijf. Ik was dus officier en mocht er vijf hebben, maar een bootsman die de hele oorlog had gevaren en allerlei narigheid had moeten meemaken: twee borrels, meer kreeg hij er niet. Dat werd daar als normaal gezien, nou ik vond het zeer discriminerend, het waren dingen die mij niet aanstonden. Op de grote vaart had je 's middags de middagbreedte. Dan berekende je de breedtegraad waar je op dat moment was. Dan moesten wij naar boven en dan werd dat allemaal heel officieel gedaan en dat gebeurde allemaal als de bar geopend was en als ik dan beneden kwam, dan was de bar weer gesloten. Dan liep ik ook nog eens de wacht met de eerste stuurman en die liep de vier-acht wacht van vier uur 's middags tot acht uur 's avonds. Van vijf tot zes was de bar open en dan kon ik niet om acht uur bij de hofmeester komen voor een biertje. Nee, die had dan geen biertje meer want de bar was dan gesloten. Dus de hele oversteek van Europa naar de West kwam ik niet voor drank in aanmerking en dat was ook zo op de terugreis. En dus wilde ik graag naar de coasters, de Europese lijndiensten om de lading vanuit de West te verspreiden, en dat heb ik toen ook gedaan. Het was een apart rederijtje binnen de KNSM. In de glorie tijd waren er vierentwintig van die coasters. De meeste werden toen net gebouwd en zodoende kwam er een goede promotiekans voorbij. Ik heb veertien jaar als kapitein op de coasters gevaren en dat is mij altijd prima bevallen. Als de KNSM niet was opgehouden te bestaan, dan had ik er blijven varen. Maar goed de KNSM is helaas eind zeventiger jaren ineengeschrompeld.

Gelukkig dat de naam er nog is, dat vind ik echt prima. Het heet nog steeds het **KNSM-eiland**, met de KNSM laan en we hebben nog steeds heel veel dat aan de KNSM herinnert.

KNSM

De Koninklijke Nederlandse Stoomboot Maatschappij was de grootste rederij van Amsterdam. Het kantoor was gevestigd op de Prins Hendrikkade en de havenactiviteit vond plaats in het Oostelijk Havengebied. In naam van de rederij voeren op haar hoogtepunt negenenzeventig zeeschepen. De KNSM voer voornamelijk op de Middellandse Zee, Europa, Midden Amerika en het Caribische gebied.

In 1902 verwierf de KNSM van de Gemeente Amsterdam het recht om het Oostelijke gedeelte van de IJ-kade te gebruiken als plaats voor laden, lossen en opslag. Op de kade waren werkplaatsen, kantines en toiletgebouwen.

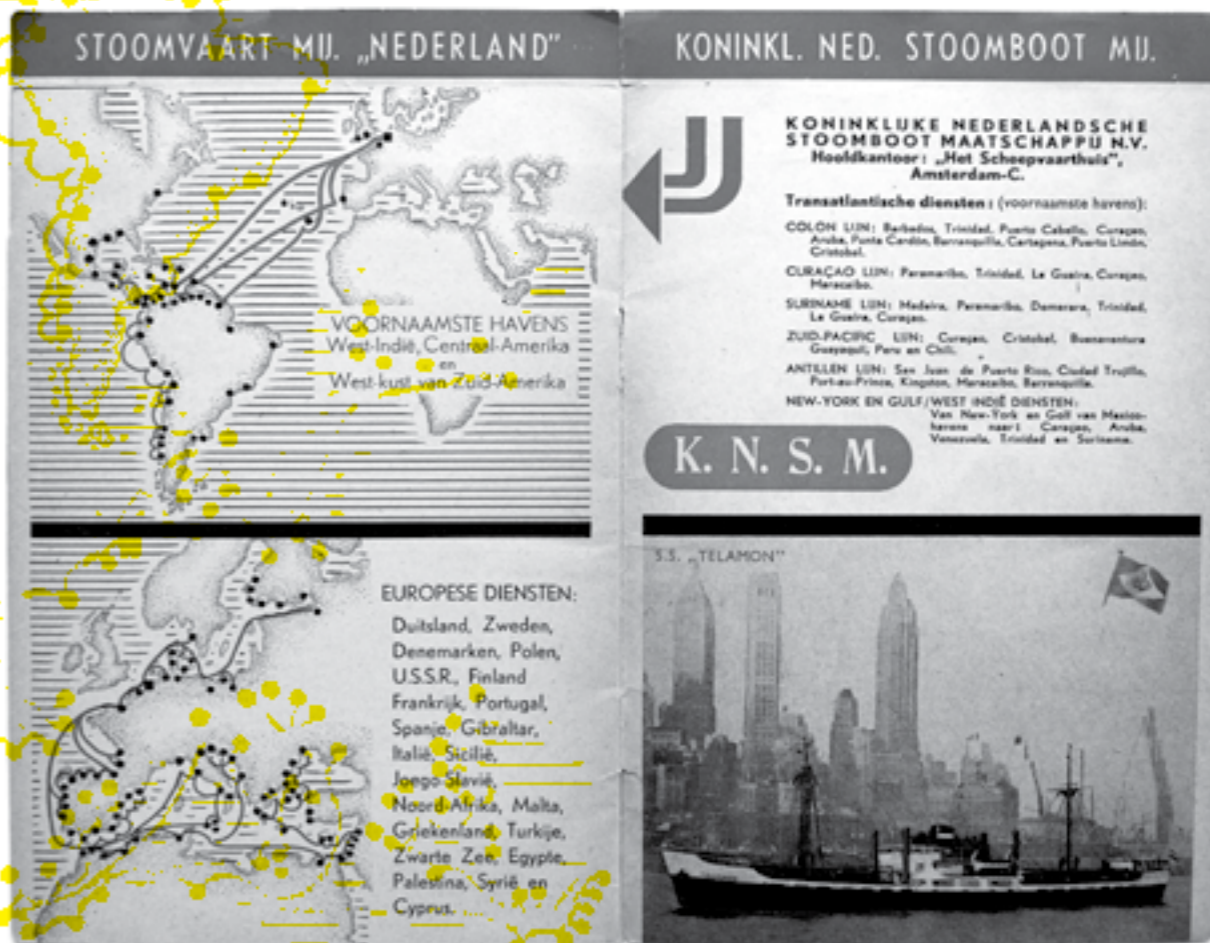
Naast de KNSM voeren er ook andere rederijen vanuit het gebied, waaronder: Stoomvaart Maatschappij Nederland en de Koninklijke Hollandse Lloyd. In 1970 fuseerden vijf rederijen tot de Nederlandse Scheepvaart Unie, die vanaf 1977 doorging onder de naam Nedlloyd.

2. ERNST SONNEVELDT

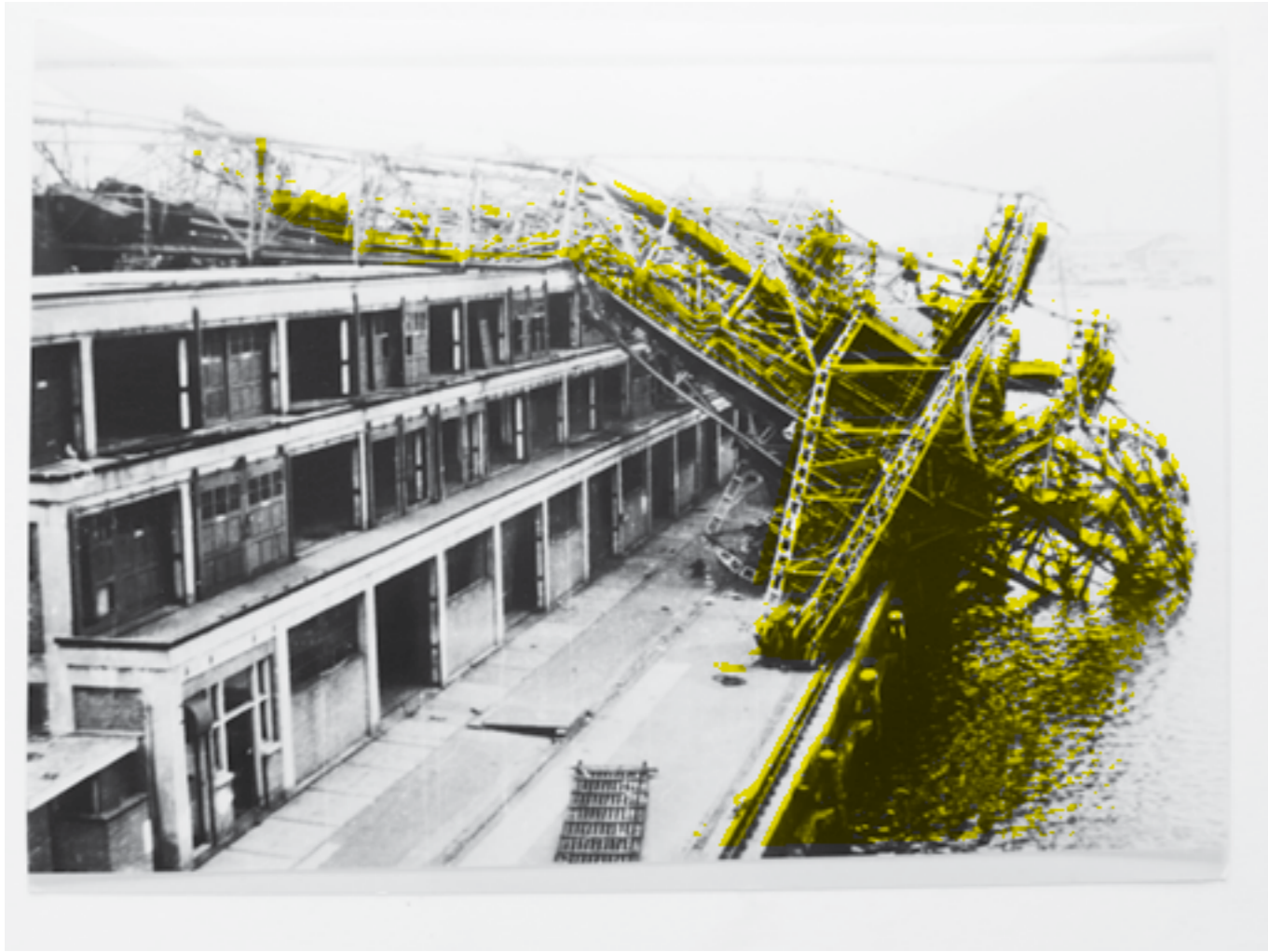
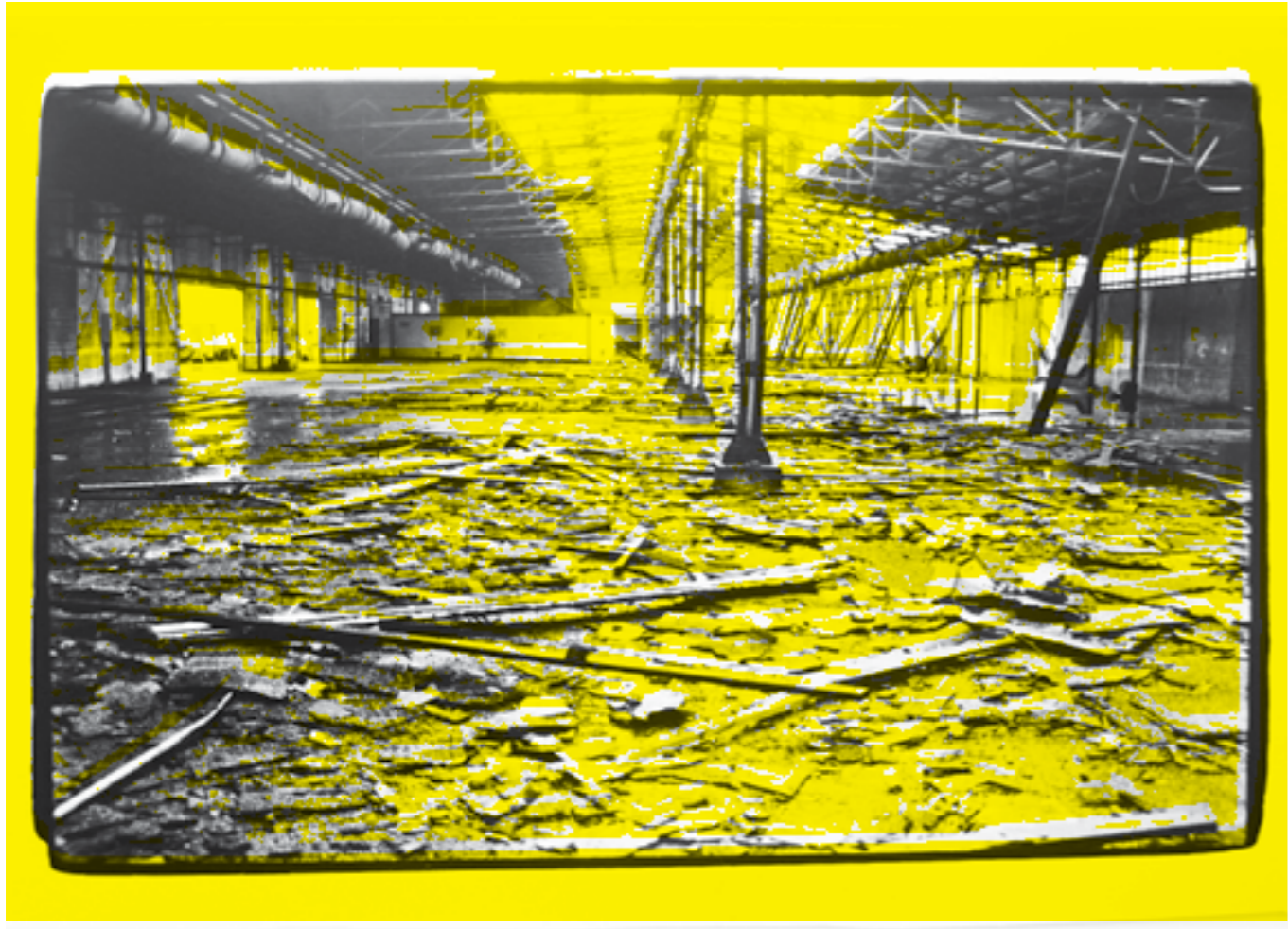
Ik woon op het Levantplein en het mooie is, dat ik elke keer als ik naar links kijk richting het IJ, dan kijk ik naar de plek waar mijn moeder mij uitzwaaide twee weken voor mijn achttiende verjaardag, in 1972. Ik monsterde toen aan voor mijn eerste reis als leerling-stuurman op de Hermes, één van de vier schepen van de KNSM. In 1972 was het hier op het (tegenwoordig geheten) KNSM-eiland een enorme industriële beleving, met allemaal schepen, kranen, industrie, auto's en mensen. Ook aan de overkant, daar had je de ertshaven met kolenschepen, kolenbergen, treinen, goederentreinen, kortom één heel gebeuren. Ik vertrok van Amsterdam, naar Rotterdam en van Rotterdam gingen wij via de Azoren en Gran Canaria naar Zuid- en Noord Amerika. Het waren zogenaamde slingerdiensten, dat wil zeggen dat er een soort slinger was tussen Noord- en Zuid Amerika, waar je dan na drie á vier maanden van terugkeerde. Het waren schepen die over het algemeen twaalf passagiers vervoerden. Bij meer dan twaalf passagiers moest er ook een dokter mee en dat was natuurlijk veel te duur en ingewikkeld. Het waren mooie tijden, ik kan er uren over vertellen. Zo zocht ik een keer in de haven van Caracas met Henk de koksmat verkoeling in de vijver van Simón Bolívar. Het was een graadje of vijfenveertig en daar zaten wij met onze lange haren in onze onderbroekies. Vervolgens werden wij de vijver uitgesleurd, omdat

het werd gezien als een soort heilig-schennis en toen hebben we daar een week in de cel gezeten. Maar goed dat is een detail en achteraf kun je er om lachen.

Ja, wat betekent dit gebied nu voor mij. Ik ken veel vrienden en kennissen die hier al een jaartje of vijftientig wonen. Elke keer dat ik hier op visite was droomde ik ervan om ook op het KNSM-eiland te komen wonen en verdomd ik woon hier nu al bijna vijf jaar. Het is een prachtig gebied, een prachtig eiland, waar ik nu ook zelf verschillende activiteiten organiseer, waaronder een openlucht bioscoop op het Levantplein. Ik huur dan tweehonderd stoeltjes en een scherm en dan kunnen de mensen gratis en voor niks naar een film kijken. Ik doe dat elk jaar voor de kleintjes en natuurlijk ook voor de wat oudere mensen. Op dit moment ben ik bezig met een aanvraag voor een biologische markt, ook op datzelfde Levantplein. Deze buurt is zo bijzonder voor mij vanwege van de ligging, het café Kanis en Meiland, het omgeven zijn door water, maar het zijn ook de mensen zelf. Op de één of andere manier voelt iedereen zich heel senang, met een mooi woord. De chemie is goed. Als bewoners zeggen wij vaak tegen elkaar: 'Goh wat is dit toch eigenlijk een leuke buurt en wat zijn de mensen ook allemaal leuk.'

18 KNSM vaarders, krakers en woonpioniers: het Oostelijk havengebied in transitie

19 KNSM vaarders, krakers en woonpioniers: het Oostelijk havengebied in transitie

3. ALICE ROEGHOLT

Op 11 september 1980 kraakten wij een oud kantoor van de medische dienst van de KNSM op de **Levantkade**; het stond al een tijdje leeg. Alles was groots en wijds, zo kwam het in ieder geval op mij over want ik was de smalle straten in de binnenstad gewend. 's Avonds woonden we er met meer dan twintig mensen, want het pand bleek veel groter dan dat we dachten. In de dagen daarna werden er nog twee grote kantoorpanden gekraakt. De haven was inmiddels al bijna helemaal weg en er waren veel binnenvaartschepers op zoek naar een prettige plek, die ze daar vonden. Het mocht eigenlijk niet, maar ze deden het toch. Eigenlijk ontstond er meteen een dialoog tussen de mensen uit de kraakpanden en de mensen die aan gekraakte kades lagen en dat was heel inspirerend. Nog weer heel kort daarna kregen kunstenaars ateliers aangeboden in Loods 6 en ook zij zochten contact met de buitenwereld en de buitenwereld dat waren wij. Al heel snel openden we op de zondagavonden een buurttruimte, een soort cafeetje met de naam Levantasie, want het was op de Levantkade. Daar kwam iedereen die in het gebied woonde en dat zorgde ervoor dat iedereen elkaar op een heel laagdrempelige manier leerde kennen en dat ook problemen met elkaar gedeeld konden worden. Wanneer bijvoorbeeld de havenmeester langskwam en zei dat de boten weg moesten, dan konden wij met elkaar in overleg over hoe we dat moesten aanpakken. Het was eigenlijk een clubje dat om heel praktische redenen met elkaar in contact kwam.

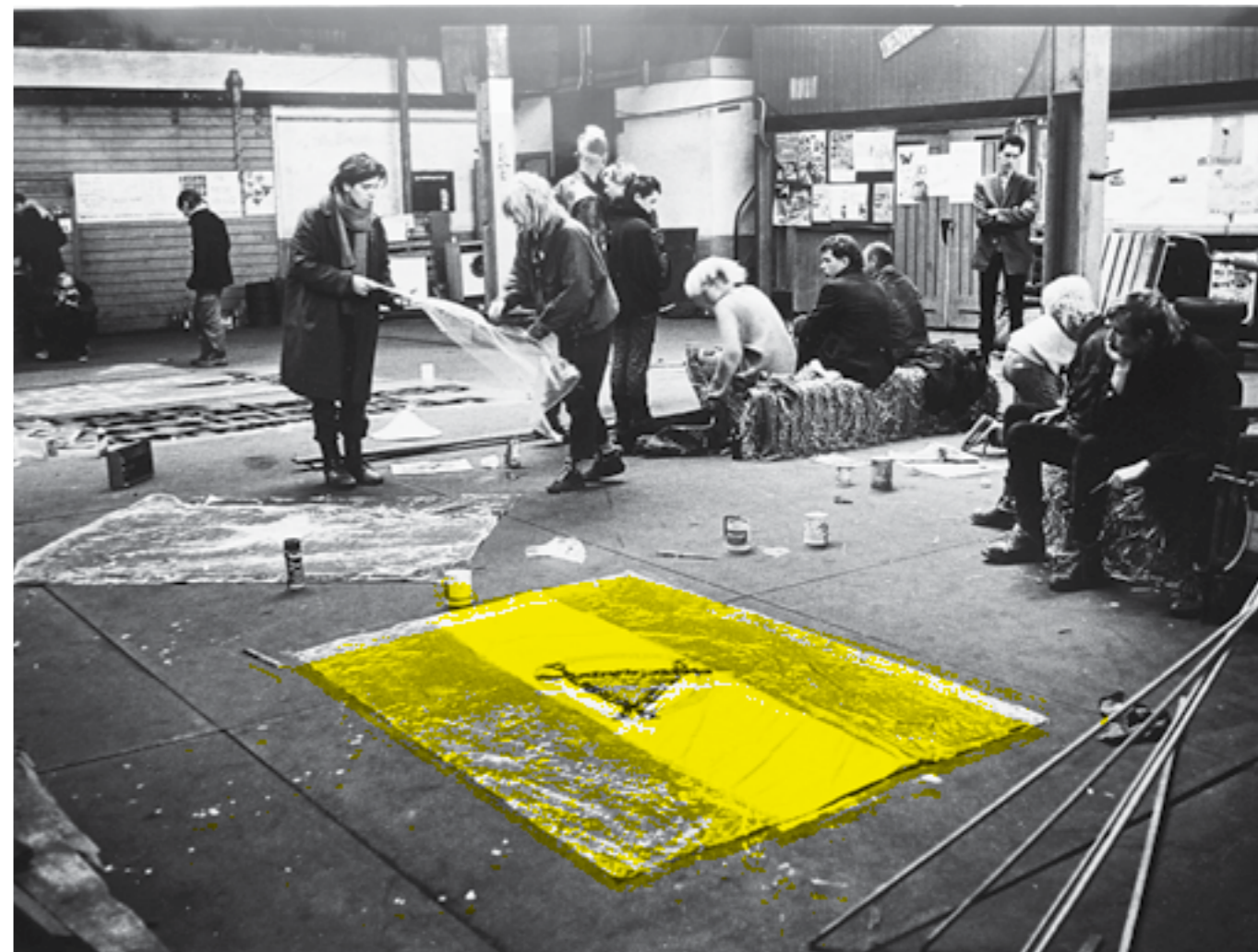
Op dat moment was er ook een soort dreiging vanuit de gemeente, want er stonden grote dingen te gebeuren in het gebied. De haven was nog niet helemaal weg, maar dat zou nog wel gaan gebeuren en dan zou er een hele woonwijk komen. En wij dachten: Jeetje wat mooi zeg je zal hier maar komen wonen in de toekomst, zo prachtig aan het water. Maar de gemeente was van plan om het water te dempen, blijkbaar had niet iedereen door dat dat nou juist de kwaliteit van het gebied was. Zo ontstond het idee om alle ideeën van de kunstenaars, de scheepsbewoners en de mensen in de kraakpanden positief te bundelen en in te brengen als een voorstel voor de toekomstige woonwijk. Dus wij trokken naar het stadhuis en gaven aan dat het tijd was voor inspraak, want de gemeente maakte plannen voor een gebied waar wij woonden. Mensen van de gemeente vertelden dat het een uitbreidingsgebied was en dat daarvoor geen inspraakprocedure gold. Daarop gaven wij aan dat het niet zozeer alleen ging om onze belangen als ook die van de – eventueel aanstaande – bewoners. In eerste instantie lukte het niet, maar toen hebben we bij het rijk een plan ingediend en daar kregen we geld voor. Met het geld van het rijk is alsnog een

soort van inspraakprocedure gestart alleen dan door onszelf: we gingen congressen organiseren en radio uitzendingen maken met Radio Amsterdam over wonen aan het water. Uiteindelijk heeft dat geresulteerd in een prachtig plan: het Water-Kade-plan, waar de architecten Van Herk & De Kleijn heel veel ziel in hebben gelegd, van zichzelf maar ze waren ook heel erg goed in het oppakken van alle reacties en denkbeelden van mensen van dat hele bijzondere groepje van bootbewoners, huisbewoners en kunstenaars. Het Water-Kade-plan is er uiteindelijk niet uitgevoerd, het werd op slechts één stem in de raad afgekeurd. Maar het had wel als resultaat dat de raad eigenlijk heel enthousiast was. Op alle subpunten zijn de plannen toch ingewilligd en dat kun je nu duidelijk zien als je door de buurt loopt.

4. TON HEIJDR

Ik ben bij het **Oostelijk Havengebied** betrokken geraakt omdat ik mensen kende die er waren komen wonen. Ik ben zelf sociaal geograaf, was net afgestudeerd en geïnteresseerd in stedelijke ontwikkeling. Het **Oostelijk Havengebied** moest een woongebied worden, dat was in ieder geval het plan van de gemeente en er woonden mensen. Eigenlijk was er nog helemaal geen discussie gevoerd en ik vond het interessant om die discussie juist wel gevoerd te krijgen. Mij werd gevraagd om bewoners te ondersteunen bij hun planontwikkeling en daarvoor werd de Bewonersgroep Oostelijk Havengebied opgericht. Ik was in dienst bij het Wijkcentrum Oostelijke eilanden, tegenwoordig Wijkcentrum Oostelijke binnenstad. Het gebied moest ontwikkeld worden, er moesten activiteiten komen, het moest een beetje leefbaar worden en daar vergaderden de buurtbewoners over. Er konden nog veel meer mensen bij komen wonen en zij zagen zichzelf als de eerste bewoners. Maar degenen die er woonden dat

VOLGENDE BIJeenKOMST "WATER/KADE"
OP 21 MEI, DINSDAG IN KAFEE
LEVANTASIE, LEVANTKADE 6 OM 8 UUR

was een hele bijzondere groep: het waren studenten en de meesten ervan hebben later hele goede banen gekregen. Er was onder de krakers en andere bewoners dus heel veel deskundigheid in huis. Er waren mensen die later bedrijfseconoom zijn geworden en sommigen zijn later architect geworden van wie één zelfs hoogleraar. We hadden iemand die later communicatie adviseur bij de gemeente is geworden, we hadden een maquettebouwer en er waren natuurlijk de mensen die op de schepen woonden met veel verstand van water en de klimatologie van zo'n eiland. Er was onder de bewoners eigenlijk veel meer kennis in huis dan bij de gemeente. We hadden alle kwaliteiten in huis en mijn taak was het eigenlijk om al die kwaliteiten en alle ideeën naar voren te laten komen.

Er was ook wel een strijd binnen de gemeente. De gemeentelijke dienst volkshuisvesting wilde er graag een woongebied van maken, maar het gemeentelijk havenbedrijf wilde de haven nog zo lang mogelijk blijven exploiteren, daar zat wat spanning tussen en dat hadden de krakers heel goed door. Eigenlijk steunde de gemeentelijke dienst volkshuisvesting de krakers. Er werden plannen gemaakt en wij gingen meedoen aan het overleg van de gemeente. Het conflict liep gelijk hoog op, want de bewoners vonden het idee om het water te gaan dempen de grootste onzin. Maar de gemeente was nog zo conservatief. Uiteindelijk is er door de bewoners geld aangevraagd bij het ministerie om zelf een plan te maken. Het plan ging in eerste instantie met name over het **KNSM-eiland** omdat dat eiland als eerste gebied aan de beurt was om nieuwbouw op te realiseren. Dat was eigenlijk best raar, omdat het zo afgelegen lag. Over dat gebied werd een strijd gevoerd. Er zaten ook wel onzin uitgangspunten bij van de krakers, kunstenaars en woonschipbewoners, maar de ambtenaren die hadden ook wel punten die – zeker in het begin – echt nergens op sloegen. Dat is gelukkig wel veranderd. Twee ambtenaren werden op een gegeven moment uitgenodigd om thee te komen drinken bij de krakers en hun ogen werden geopend. Ze kwamen daar met dat prachtige uitzicht over het water en de bewoners zeiden dat je dat toch niet moest weghalen, dat je juist daar gebruik van moest maken en zezen hen op de voorbijvarende schepen. Die ambtenaren hebben wel een beetje een doorbraak geforceerd en ervoor gezorgd dat ze op een heel andere manier aan de slag gingen. Binnen de gemeente ging er toen echt een knop om. De bewoners waren inmiddels al zo ver in de planontwikkeling dat op een bepaald moment zelfs de ambtenaren naar de vergaderingen van de bewoners kwamen en dan werd er tegen hen gezegd dat zij ook inspraak mochten houden. Dat ging natuurlijk wel een beetje te ver. De woningbouwverenigingen die daar moesten bouwen, die zagen dat natuurlijk echt niet

zitten, die dachten straks zitten wij vast aan een plan van krakers en kunstenaars toen ontstond er eigenlijk een machtsstrijd en dat is van twee kanten niet goed gespeeld. De discussie ging alleen nog maar over het stedenbouwkundigplan, terwijl het eigenlijk zou moeten gaan over de uitgangspunten. De discussies liepen heel hoog op en toen hebben de gemeente en de woningbouwcoöperaties Jo Coenen gevraagd om een plan te maken. En hij heeft eigenlijk alle krakers links ingehaald en alle uitgangspunten die de krakers hadden ook in zijn plan opgenomen, alleen in een andere stedenbouwkundige vorm. De bewoners zaten eigenlijk al zo vast in hun eigen stedenbouwkundig plan, dat ze zelf een beetje als de ambtenaren waren geworden. Ze wilden hun eigen plan verdedigen, terwijl het om de uitgangspunten ging. Als je achteraf kijkt, dan hebben ze eigenlijk alles gewonnen. Er zijn nu dingen op het **KNSM-eiland** gerealiseerd die toen wij begonnen, volgens economisch onderzoek echt absoluut niet mogelijk waren: cafés en al die bedrijvigheid op zo'n geïsoleerd eiland. Ga maar naar het tuinbouwgebied kijken, dat is uit dezelfde tijd en daar zit geen enkel café in. Omdat er zoveel ruzie was, is er toen de beslissing genomen om het plan van Jo Coenen gewoon uit te gaan voeren. Jo Coenen heeft er zelfs nog voor gekozen om de schepenloods te behouden, hetgeen zelfs volgens de plannen van de krakers en de bewoners niet kon. En ook het parkje heeft hij zelfs nog voor een gedeelte in het plan opgenomen. Eigenlijk is hij nog een stap verder gegaan, die vrijheid had hij omdat iedereen blij was dat er eindelijk een plan kwam.

De gemeente heeft ook nog een belangrijke rol gespeeld. Van het ABP, het Algemeen Bureau Pensioen Fonds, kwam zo'n mannetje vanuit Heerlen naar de vergadering. Hij gaf aan niet te willen investeren als Loods 6 niet zou worden gesloopt en toen heeft de gemeente, wethouder Louis Jeanette, gezegd dat als zij niet wilden investeren dat ze dan opzoek zouden gaan naar een ander. Dat dat moet wel eerlijk gezegd worden: ook de gemeente heeft een belangrijke rol gespeeld en dat was ook wel risicovol voor ze. Het was zo'n geïsoleerd gebied, voor het zelfde geld had er nooit iemand geïnvesteerd. Maar men geloofde erin en heeft ook de poot stijf gehouden en zo is ook Loods 6 gespaard gebleven.

De bewoners zijn gewoon heel ver gegaan met hun eigen plannen, die ook echt heel goed uitgedacht waren, met nota's en stukken erbij en die hadden ook uitgevoerd kunnen worden. Maar ik moet eerlijk zeggen het plan van Jo Coenen, dat is wel levendiger.

De bewoners die er woonden, de krakers, de schippers, dat was natuurlijk wel een speciale groep. Het waren studenten, de schippers waren ook niet de armste mensen en de kunstenaars waren ook actief met hun vak bezig. Men had niet het idee om daar een hele alternatieve wereld te scheppen. Het absolute schrikbeeld was Christiania in Kopenhagen, dat ook een geïsoleerd gebied was. Maar zo alternatief, dat wilde men niet. Men wilde dat het gebied zich gewoon zou ontwikkelen, maar wel met bewoners erbij en daarvoor werden ook nieuwbouwplannen ontwikkeld. Het moest niet alternatief worden, dat is het later wel geworden, maar dat was niet het idee. Later kwamen de stadsnomaden, maar dat was niet het idee van de bewoners. Ik weet nog wel de dag dat er opeens een politieagent met een woonwagen aankwam. De politie zelf kwam daar de eerste woonwagen brengen. De gedachte was toen: alle problemen uit de stad, die kunnen we daar wel kwijt, maar ook de bewoners die er zaten konden dat niet aan. Maar het was niet tegen te houden en de bewoners konden moeilijk zelf voor politieagent gaan spelen. Toen zijn de stadsnomaden gekomen en die hebben een hele eigen wereld gecreëerd. Dat gaf ook wel vreemde tegenstellingen, zo vonden de stadsnomaden de krakers kapitalisten, want die hadden een eigen huis. Uiteindelijk liep het ook wel weer in elkaar over en kwam er ook wel weer een nieuwe samenleving maar wel met verschillende belangen.

ingewikkeld om hier te kunnen komen en daardoor had je ook echt het gevoel dat je aan het einde van de wereld was. Wij woonden daar met een stuk of tien á twaalf mensen, er was een restaurantje, er waren ateliers, het was een leuke plek. Eigenlijk woonden er mensen in alle oude gebouwen op het eiland en woonboten lagen aan de kades. Er waren veel kunstenaars die wat gekraakt hadden of die ruimtes huurden in de oude pakhuizen. Het was eigenlijk een klein dorpje aan de rand van de stad met zo'n tweehonderd bewoners, met een dorps sfeer en waar de mensen elkaar kenden. Omdat het zo ver van de stad was hadden we ook onze eigen voorzieningen gecreëerd, dus we hadden een restaurantje, een café en een winkel. De winkel was maar een paar uur per dag open, namelijk als je honger had van vijf tot zeven a acht. De winkeliers kochten producten in die iedereen wel lustte bij de Jac Hermans, de supermarkt in de Indische Buurt. Blikjes, potjes, bier, wc-papier, verse groentes en dozen en op de prijsstickers van de Jac. Hermans werd dan een kwartje er bovenop gezet met pen en zo stond het dan in de winkel en dat wist iedereen. Je kon ook zelf naar de Jac. Hermans, maar voor een kwartje meer werd het hier naar toe gesleept.

Het idee om hier in het Oostelijk Havengebied woningen te gaan bouwen was er eigenlijk al heel lang. In die tijd begon de daadwerkelijke planvorming en ontstond binnen de gemeente het idee om de havens te dempen. Wij zagen dat natuurlijk helemaal niet zitten, want juist die haven, die maakte het gebied zo bijzonder. Waar verder in de stad kun je nu de horizon zien? Als je dat allemaal zou dempen en volbouwen dan was dat effect weg en juist die kwaliteit, die was heel bijzonder. Wij zeiden dat we daar natuurlijk geweldig woonden met die paar honderd mensen, maar dat er nog veel meer huizen konden worden gebouwd. En dat kon ook op een goede manier worden gedaan, waarbij alle bestaande kwaliteiten en activiteiten ervoor zorgden dat het nog mooier zou worden. Wij zijn toen met de bewonersgroep, waarmee we ook alle dingen organiseerden, bij elkaar gaan zitten en toen hebben wij een plan gemaakt. We

5. SIEM GOEDE

Mijn vriendin en ik zochten een atelier waar we in konden wonen, omdat we alle twee beeldende dingen maken. In Amsterdam kwam je destijds dan al snel in een kraakpand terecht en die waren hier: de lege haven kantoren. De havenactiviteit was eigenlijk al aan het verdwijnen. Het moest hier een woongebied worden en er waren op dat moment nog geen echt concrete plannen, er was dus nog ruimte voor initiatieven. Wij kwamen hier in 1985 wonen in het 'Einde van de wereld' op wat nu het Java-eiland heet. Het was

vroegen een subsidie aan bij het rijk, kregen die en zijn toen gaan onderzoeken hoe wij vanuit de gebruikers een goed bouwkundig plan maken, waarin we eigenlijk alle discussies verwerkten: hoe kun je nu goed bouwen aan een kade, hoe zorg je ervoor dat er levendigheid ontstaat en hoe kun je de steigers zo maken dat woonboten geen barrière veroorzaken tussen het land en het water? We maakten daar allemaal plannen voor. Er waren allerlei werkgroepjes en daarin bespraken we alle thema's met elkaar. Ook spraken we er over hoe je alle bestaande panden zou kunnen herbestemen, legaliseren en zou kunnen verbouwen tot woningen. Woningbouwverenigingen zeiden dan dat ze er wel voor zouden zorgen dat onze 'kraakpandjes' zouden worden gelegaliseerd, maar dat we ons verder niet moesten bemoeien met de ontwikkeling van de rest van het gebied. Wij vonden dat we ons daar juist ook mee moesten bemoeien, wij wisten immers ook wat goed was voor nieuwe bewoners. Dat was echt niet het patent van de woningbouwvereniging. Daarom zijn wij toen ook een initiatief gestart voor het bouwen van een nieuw gebouw. Waarom zouden er alleen maar mensen kunnen wonen en werken in die oude gebouwen? Daar is het gebouw Vladivostok dat nu op het Azartplein staat uit voortgekomen.

Er zijn veel plannen gemaakt en een heleboel dingen zijn niet doorgegaan, maar veel ook wel: zoals de cafeetjes en winkeltjes op de Levantkade, de werkplaatsen in de oude loodsen, pleintjes

waar wordt gevoetbald, steigertjes waar je kunt zwemmen, waar je aan het water kunt zitten, woonschepen die niet evenwijdig aan de kade liggen zodat je het water kunt zien en erbij kan, al dat soort dingen zijn destijds door ons bedacht. Dat is eigenlijk allemaal voortgekomen uit het Water-kade project.

VITNOODIGING!
OOK TREK
BUURT WINKEL

de winkel ruimte te bekijken, bespreken hoe we het willen: welke artikelen, welke tijden, welke organisatiearm - de winkel mee wil doen, - de winkel een naam te geven.

deze week is de winkel al open:
van 18-21 uur, ma. t/m do.
hardelijk welkom,
ZONDAG 22 JAN.
20 UUR
ex. S.H.B. gebouw JAVAKADE 21.

HOPen KOPEN of SLOPEN

een enkète

De gemeente wil in 1988 op het IJ eiland woningen gaan bouwen. Daarvoor start deze maanden de planvorming. Begin 1986 zal er dan een stedenbouwkundig plan moeten zijn. Hieronder een aantal vragen, waar de komende tijd als eerste over nagedacht zal moeten worden, alvorens we een verdere discussie over het behoud van bestaande panden kunnen voeren.

- Vind je dat je eigen huis moet blijven staan voor goedkope woon/werkruimte?
JA/NEE
- Vind je het belangrijk dat bij het maken van plannen voor het IJ eiland uitgegaan wordt van het handhaven van:

Levantkade 1 t/m 5	JA/NEE
Levantkade 6	JA/NEE
Levantkade 8	JA/NEE
Levantkade 10	JA/NEE
Edelweiss	JA/NEE
Loods 6	JA/NEE
Douane kantoor(Surinamekade)	JA/NEE
SHB	JA/NEE
Keizer Elektra bedrijf	JA/NEE
Sumatrakade 29	JA/NEE
Einde van de wereld	JA/NEE
Loods 1(Levantkade)	JA/NEE
Loods 2(Levantkade)	JA/NEE
Loods 3(eind Levantkade)	JA/NEE
Loods 4(Surinamekade)	JA/NEE
Loods 5(Surinamekade)	JA/NEE
Loods J(Sumatrakade)	JA/NEE
Loods K(Sumatrakade)	JA/NEE
Loods L(Sumatrakade)	JA/NEE
Loods E(Javakade)	JA/NEE
Loods G(Javakade)	JA/NEE
- Als hier een woonwijk komt, wil je dan in je eigen huis blijven wonen?
JA/NEE
- Voor het handhaven en verbouwen van panden t.b.v. wonen en werken zijn verschillende financiële regelingen mogelijk.
 - Wil je een regeling, waarin je huur aan een verhuurder betaalt (bijv. gemeente of woningbouwvereniging)?
JA/NEE
 - Wil je een regeling, waarin je "huur" aan een eigen vereniging of stichting betaalt (d.w.z. het pand blijft in zelfbeheer)?
JA/NEE
- Wil je zelf onderhoud/verbouwactiviteiten verrichten als daar lagere woonlasten tegenover staan?
JA/NEE

Opmerkingen:

BOVENSTAANDE VRAGEN ZULLEN TER DISKUSSIE STAAN OP DE BIJeenkomst OVER BESTAANDE PANDEN. ZONDAG 19 MEI: AANVANG 20.00 UUR IN CAFE LEVANTASIE(LEVANTKADE 6).

HOPen KOPEN of SLOPEN

6. HANS KLAASMAN

Ik ben een bewoner van het Oostelijk Havengebied en meer specifiek van de vroegere Veemarkt. Ik ben eigenlijk een Rotterdammer, maar ik woon al sinds begin jaren zeventig in Amsterdam. Het was in die tijd heel moeilijk voor een Rotterdammer om een woonplek in Amsterdam te vinden. Ik heb op een zolderkamertje, in een souterrain en in zo'n beetje alle delen van de stad gewoond. Tot ik begin jaren tachtig voor het eerst in het Oostelijk Havengebied kwam omdat mijn vrouw en ik op bezoek gingen bij een collega van haar die getrouwd was met iemand die op het abattoir werkte. Het abattoirterrein was eind jaren zeventig aan het einde van z'n bestaan hier in dit gebied. Het bestond nog wel en toen wij hier de eerste keer kwamen, stond het vee nog op de Veemarkt aan de hekken vast en in de stallen. Aan de andere kant van de weg was nog het abattoirterrein en ook dat was nog volop in functie. Het eerste dat ons opviel was de vreselijke stank die bij bepaalde winden over de stad heen waaide. Echt een vreselijke lucht van de huiden en haren die afgeschroeid werden of zoiets. Maar goed wij kwamen hier en wij kwamen bij mensen thuis die hier op een woonboot woonden. Het was echt iets heel unieks. Het schip was door de eigenaar in Friesland op de kop getikt, hij was er heel lang naar op zoek geweest en hij had het verbouwd tot woonboot. Hij had zijn toenmalige baas van het abattoir gevraagd of hij aan de Veemarkt mocht liggen om makkelijk na zijn werk te kunnen restaureren en opbouwen. Toen wij daar voor de eerste keer binnenkwamen was het net een jaar klaar en het was alsof je in de hemel kwam. Dat je ook in Amsterdam kon wonen in zo'n omgeving: ruig en vrij. Wij wilden eigenlijk niet meer weg en wij zeiden gelijk tegen elkaar dat als die mensen het ooit zouden willen verkopen, wat het ook zou kosten, dan moesten wij het te pakken zien te krijgen.

Een jaar later ging het abattoir sluiten en kreeg de eigenaar van de boot zijn ontslag. Voor nieuw werk moesten ze naar een andere stad verhuizen en daarom werd het schip te koop gezet. Aanvankelijk vroeg hij er heel veel voor, hij had er

natuurlijk jaren aan gewerkt. De vraagprijs was een ton, honderd duizend gulden, een gigantisch bedrag. We konden geen hypotheek krijgen. Dus ten einde raad hebben we bij familie en vrienden een soort crowdfunding gedaan. We hebben nog wel iets van de prijs afgekregen en toen konden we het kopen. In oktober 1981 zijn we erin getrokken. Ik zie ons nog zitten die eerste ochtend, echt onbeschrijfelijk. Na al die andere woningen in de stad was dit echt het paradijs. Veel mensen vroegen ons wel waar we aan begonnen, want er was hier niets. Het was een ruig terrein, troep, verderop waren alleen nog maar spoorrails en er waren geen scholen of winkels. Ons kon het allemaal niet deren, wij vonden het prachtig.

De dag nadat we er waren ingetrokken stond er al iemand op de stoep van het gemeentelijk grondbedrijf, die ons meldde dat wij hier natuurlijk niet konden liggen, dat was illegaal. Het terrein was overgegaan naar het grondbedrijf en dat kon hier natuurlijk geen woonschepen hebben. We moesten echt voor alles strijden. Het belangrijkste voor ons was natuurlijk dat we gewoon konden blijven liggen op die plek. De vorige eigenaar had allemaal dingen zoals water en elektra aangelegd met behulp van mensen van het abattoir en dat kwam nu ook in handen van iemand anders. De nieuwe eigenaar vond dat wij de elektriciteit pikten en eiste vervolgens dat wij dat in één dag moesten verwijderen. En zo

gebeurden er allemaal van dat soort dingen. Aan de ene kant was het het paradijs, maar aan de andere kant was het ook de hel, zoveel tegenslag en zoveel dingen die we hebben moeten bevechten in de loop der jaren. Maar goed uiteindelijk hebben wij toch heel veel weten te bereiken en wonen we nu al ruim dertig jaar op deze prachtige plek.

In de loop van de tijd hebben wij het gebied zien veranderen van een nomaden gebied, naar een beetje een bewoonbaar gebied. Het was vreselijk dat ze al die mooie stallen, naar mijn idee echt cultureel erfgoed, hebben afgebroken en daarvoor in de plaats lelijke gebouwen hebben geplaatst. Er kwamen allerlei bedrijfjes in het gebied, dat als opvang werd gebruikt voor bedrijven die uit de binnenstad moesten verdwijnen wegens overlast. Die bedrijven kwamen hier zwaar gesubsidieerd zitten en daardoor had je hier een schilder, een timmerman, een loodgieter, allemaal van die hele kleine bedrijfjes. Dat was nog makkelijk ook, als hier iets moest gebeuren dan liep ik daar gewoon even naartoe en dan kwamen ze je helpen. Ook dat is in de loop van de tijd veranderd. Toen de subsidie na tien jaar ophield, toen werden de huren gelijk met honderd, tweehonderd procent verhoogd. Alle bedrijfjes gingen weg, de één na de ander kon het niet meer bolwerken. Een aantal jaren hebben we geprobeerd voor deze buurt, die wij als een klein dorpje beschouwen, feesten te organiseren om het contact tussen de bewoners en de bedrijven te verbeteren. Dat ging in het begin nog wel met de kleine bedrijfjes, maar op het laatste feest waren wij alleen nog met wat bewoners. Maar desondanks is het nog een zalige plek om te wonen, met veel vrijheid en woon je eigenlijk nog midden in de stad en hoop ik er eigenlijk nog heel lang te mogen wonen.

7. MARGO KISTEMAKER

Ik was zwanger van mijn eerste kind, woonde in een hele kleine woning in de Pijp en ik zocht iets anders. We hadden het idee om een woonboot te zoeken. Een heel naïef idee, maar het is gelukt. Ik fietste hier heen en als je dan onder de **spoorbrug** doorkwam dan was het net alsof je in een ander land kwam. Opeens was de stad achter je en kwam je in een sprookjesachtige sfeer. Het was ruig, er was veel natuur en leegte. En dan kwam je bij de **Veemarkt** en daar lag dat scheepje.

Ik heb denk ik wel tweeënehalf jaar gewoond achter de oude stallen met dat sprookjesachtige sfeertje. Het was een hele strenge winter en toen heb ik me behoorlijk opgesloten. Maar na de strenge winter kon ik natuurlijk naar buiten met de baby in de draagzak en verkende ik het land hier. De **rietlanden** heette het toen. Er was ook veel riet en plantjes en de

oude **spoorweg** was helemaal begroeid, er was een loopbrug waar je over heen kon. Dat was toch wel een beetje een avontuur. Langzamerhand kwamen er ook meer stadsnomaden, mensen die een plekje zochten. De verhalen gingen wel dat het niet altijd helemaal duidelijk was of die woonwagenbewoners richting criminaliteit gingen of niet. Het was mij ook niet helemaal duidelijk, maar het was afgelegen en dat trekt natuurlijk toch verschillende soorten mensen aan. Zowel mensen die leuk een beetje vrij willen wonen als mensen die liever niet gezien worden.

Ik had een oud schip met een heel breed gangboord, dat is dat stuk waar je buitenom kan lopen. Op een avond had ik het raam open, toen ik opeens een hele diepe zucht hoorde. Ik schoof het gordijntje opzij en zag een man in elkaar gezakt tegen mijn raam zitten. Ik was bang en belde de burens, die uiteindelijk ook kwamen. De buurman zei tegen de man dat ik het niet zo leuk vond dat hij daar zat, waarop de man 'Oh' zei en wegliep. Aan de ene kant leek het alsof mensen hier maar wat deden, terwijl het ook wel weer meeviel. Het was dubbel. In de eerste jaren heb ik wat dat betreft niet zoveel engs meegemaakt. Later werd het raarder, toen werd er wel al gebouwd, maar het was nog niet in gebruik, we hadden niet echt een straat en er lag allemaal zand. Dan kampeerden er wel eens allerlei mensen uit het buitenland. Ik kan me een bus herinneren met Italianen die heel veel honden hadden, een scheepje dat aanlegde met Pitbulls die ze vrij rond lieten lopen. Dat voelde wel echt als rafelrand. Het is ook allemaal weer overgegaan, als ik terugdenk valt het misschien wel mee. Als je er middenin zit, vind je het niet leuk. Een beetje ongecontroleerd en de politie had niet zo'n zicht op dit gebied en had er ook niet zoveel interesse in.

Er was ook veel gedoe over de ligplaatsen van de woonboten. De gemeente wilde heel graag de kade veranderen. Er zijn heel veel plannen geweest en een aantal plannen is ook heel ver gekomen, maar uiteindelijk was er dan geen geld en ging

het niet door. Wij vonden dat prima, het was een gebiedje met tuinen van de woonboten en verder vrij ruig. Er woonden egeltjes, vogels en juist omdat het gebied steeds meer bewoond en bebouwd werd, vonden mensen het heel prettig om nog zo'n ruiger stukje te hebben en dat is eigenlijk tot voor kort nog wel zo gebleven.

8. ERNST SONNEVELDT

Het **Azartplein** is eigenlijk genoemd naar het schip de Azart, dat hier lag toen het hier allemaal gekraakt was. Op het schip kon alles en als ik zeg alles, dan bedoel ik ook alles. Er werden toneelvoorstellingen uitgevoerd, muziek gemaakt, gekookt en er was ook disco tot 's nachts zeven á acht uur. Ik zal een kleine anekdote vertellen: Op een gegeven moment waren er mensen die zeiden dat ze iets nieuws gingen maken, dat ze zeer exotische gerechten gingen maken. Ja ik vind het niet zo prettig om te vertellen, maar het is wel de waarheid. Ik heb daar rat gegeten en kat gegeten en dat werd allemaal gecontroleerd door iemand die daar ook wel echt verstand van had. Ik heb ook zwaan gegeten, want er was iemand die een zwaan had aangereden. Het is misschien niet allemaal even prettig als je het van te voren weet, maar het was wel allemaal erg interessant.

8. NICO BODEWES

Er was ooit een boot van de Rijkswaterstaat en die werd uit de vaart genomen, letterlijk en figuurlijk. Die boot werd overgenomen door een echtpaar dat dacht dat er wel een leuk bedrijfje van te maken was. Boven was zoveel ruimte, dus dat gingen ze verhuren, dat werden van die *short-stay* kamers. Daar zaten vaak buitenlandse mensen in, waarvan wel werd beweerd dat ze daar illegaal wat rondhingen. Beneden was een bar, maar dat was ook de huiskamer van die mensen. Er zat daar een papegaai in een kooi en er stond een aquarium dat ook met het schip mee deinde. Dus je zag ook het water in het aquarium mee bewegen: geniaal! De man noemde zijn bedrijfje: *Bar du commerce*, maar hij werd iedere keer weggejaagd door de gemeente die zei dat hij weg moest gaan met die schuit. Het was ook een groot ding, een soort omgevallen flat op het water. De man werd daar op het laatst zo flauw van, dat hij iedere keer maar weer moest oprotten, dat hij de naam veranderde in Het is bar. Dat vond ik wel zo geniaal. Die man is ook nog een op de televisie geweest met zijn boot omdat de incrowd op een gegeven moment wel ontdekte dat je daar moest wezen. Toen is er een televisieprogramma gemaakt over een muziekgroepje dat daar optrad en daar was ik ook bij aanwezig en het grappige is dat de muziekinstallatie gewoon doorging en dat moeders de vrouw gewoon in haar huiskamer zat te breien in een kakofonie van geluid, waar iemand dan ook nog doorheen riep: 'Doe mij maar twee tosti's'. Ik vond het echt uniek: dat relaxte van die twee mensen. Die vrouw zat onverstoorbaar naast een enorme ijzeren constructie waarin wijnflessen waren opgesteld, zodat je ze niet kon jatten. Regelmatig bezocht ik die boot, ook met vrienden die van buiten de stad kwamen,

want dan wilde ik toch wel even de blits maken en dan was dat toch echt wel een knaller als je ze naar die boot mee bracht. Maar helaas die kamertjes die boven verhuurd werden, dat was blijkbaar toch niet helemaal een goede zet geweest. In de kamertjes zaten veel Afrikanen en die hadden het altijd maar koud in de winter en daarom begonnen zij op een gegeven moment ook met de meest idiote simpele kachelletjes hun vertrekjes te verwarmen. Dat heeft ervoor gezorgd dat de boot uiteindelijk is afgebrand. Tsja... en daardoor bestaat dit hele mooie bedrijf niet meer.

8. SIEM GOEDE

Je had hier nog wel heel lang aan de verbindingdam een soort woonschuit liggen met een soort hok erop en dat was eigenlijk een café, het was een beetje louche. Wij vonden het ook wel een beetje eng. Er kwam een mengeling van de oude binnenvaarders en smokkelaars. Er kwamen hier natuurlijk toch schepen van over de hele wereld en soms werd er nog wel eens iets gelost wat het daglicht niet kon verdragen. Ja had wel dat er aan de kade een schip lag en dat dan opeens de zwarte brigade langs kwam van de douane. Er was hier ook nog een gebouw van de douane. Dat waren mannen in overalls die dan in schepen op speurtocht gingen in alle hoekjes en gaten op zoek naar contrabanden.

8. SANDER JANZWEERT

Eén van de mooiste fenomenen daar was de Busbar. Het speelt allemaal eind jaren '80 en het was ooit begonnen met een touringcar met een bar erin. Dat barretje heette de Busbar. Later werd er een andere touringcar naast gezet. Tussen de twee bussen werd een dak gebouwd, eromheen kwamen muren en er kwam een vloer van trottoirtegels. En dan werd er weer eens een caravan tegenaan geplakt en dan werd er weer eens een dingetje uitgebouwd. Het zag er echt een beetje uit alsof het gegroeid was als een boom en het had een beetje iets weg van een filmdecor als in een Mad Maxfilm. Ook de sfeer binnen was eigenlijk een beetje alsof je in een rare film terecht kwam. Ik kan mij nog goed herinneren dat er op een avond een vrouw achter de bar stond die zo dronken was dat ze van de barkruk afviel met de hele kassa erbij. Dus je hoorde het geld rinkelen over de vloer. En daar hing dan een man overheen die in het Engels heel boos riep dat het voor haar de laatste keer was dat ze achter de bar had gestaan. Er was in het midden een grote pooltafel, waar mensen stonden te poolen. Ja dat was zo'n beetje de busbar en die ging ook tegen de vlakte bij de ontruiming. Ik vond het één van de mooiste cafés die ik ooit gezien heb.

AZARTSCHIP

Het Azartschip werd tot begin jaren zeventig gebruikt als haringschip en in 1989 werd het schip aangekocht en omgebouwd tot varende muziektheater. Het schip lag veelal aan wat tegenwoordig het **Azartplein** heet. Tussentijds was het regelmatig op tournee en deed het in totaal negentien landen aan, waar het gezelschap meer dan achthonderd voorstellingen speelde. De geestelijke vader van het schip is Agust Dirks. De Azart Ship of Fools, oftewel het narrenschip is berucht om haar extravagante avonden en dat is ook niet verwonderlijk want in de statuten van de organisatie stond het volgende:

'The Azart Society Of Friends is a non-profit organisation and has been founded in order to purchase, equip and maintain a see worthy vessel for the transport of animals, humans, objects, ideas, music et aliae to give artists and anyone a chance to perform their transsubstantial activities and so to promote a global cultural interchange.'

Nabij het Azart schip lag het tegenwoordig minder bekende uitgaansschip *Bar du commerce*, oftewel Het is bar.

ONTRUIMING STADSNOMADEN JAAR 1989

9. SANDER JANZWEERT

De loodsen en panden op het **KNSM-eiland** waren grotendeels gekraakt, maar er zaten ook heel veel landkrakers en die woonden in wagens of in zelfgebouwde hutten, tenten of krotten. Vrienden van mij woonden in één van de loodsen en ik woonde een tijd lang bij die vrienden.

Het was een heel gemengd gemeenschap, met verschillende soorten vrijbuiters, maar er waren ook allemaal mensen met problemen: daklozen. De krakers in Amsterdam hielden toen spreekuren, daar kwamen heel veel mensen op af en die konden lang niet altijd geholpen worden. Er waren gewoon mensen die te problematisch waren om even in een etage in bijvoorbeeld de Pijp gezet te worden. Vaak werd er dan tijdens die spreekuren gezegd dat ze naar het **KNSM-eiland** moesten gaan, omdat daar nog wel plek was voor mensen zoals zij. Een paar jaar daarvoor was het de **Conradstraat**. Er zat een hele gemengde groep met ook allerlei misfits: mensen die niet automatisch konden meedraaien in de gewone maatschappij. De politie had er zelf ook wel een handje van. Er gingen verhalen rond van mensen die ze vrijlieten, omdat ze niet wisten wat ze ermee moesten. Die werden dan afgezet bij het eiland en dan zei de politie dat ze daar maar een slaapplek moesten zoeken. Het waren nogal wat randgroepen die daar bij elkaar betrokken waren. Je kon in die tijd verhalen horen van mensen met hopeloze problemen, brandstichtingen en diefstallen en weet ik veel wat. Maar je had ook mensen die helemaal geen problemen hadden, het was een hele leuke gemeenschap vonden waar vriendelijk en lief met elkaar omgegaan werd. Zo liep het ongeveer uiteen. Sommigen liepen tegen hele grote problemen aan en anderen woonden daar heel relaxt.

In december 1989 werden alle krotten en wagenbewoners (en woonwagens) ontruimd en de bewoners werden van het eiland afgezet. Het was een hele grote operatie en daar was ik bij. Het was 's ochtends vroeg in december en we hadden de avond tevoren nog een tip gekregen dat het zou gaan gebeuren. Het was wel al bekend dat het er aan zat te komen, maar ze kwamen minstens twee weken vroeger dan was aangekondigd. Dat was op grond van openbare orde, omdat er branden waren geweest. Ik neem aan dat het vooral was omdat ze de mensen anders niet alleen de mogelijkheid hadden gehad om zichzelf en de eigen spullen in veiligheid te brengen, maar ook om zichzelf te verdedigen en het de politie lastiger te maken. Die tijd was er nu helemaal niet, de mensen waren er nu niet op bedacht. Iedereen werd gewoon 's ochtends vroeg wakker. Ja die tip hadden we wel gehad, maar we wisten niet of het waar was. We konden het niet bevestigd krijgen en we konden wel iedereen wakker maken, maar

voor hetzelfde geld was het vals alarm. Toen zijn we gaan slapen en de volgende morgen werd iedereen wakker door geschreeuw. Er stond een enorme colonne van diepladers, politie, politie te paard, politie met honden, met karabijnen, alle mogelijke wagens en ME. Dat was heel griezelig. Er moesten echt honderden mensen van het eiland verwijderd worden. De mensen die in wagens woonden die nog konden rijden, die mochten zelfstandig van het eiland af en de rest werd eraf gehaald. De diepladers brachten alles naar het terrein de Heining aan de andere kant van de stad, richting Schellingwoude. De rest die ze niet meer konden verslepen werd platgewalst door bulldozers. Ik heb politieagenten gezien die met lange latten in krotten porden, om te kijken of er nog mensen in zaten. Als ze dan zo'n rij gedaan hadden, dan gingen ze er met de bulldozers overheen. Ik vond het allemaal nogal schokkend. Ik kende dat eigenlijk allemaal alleen van foto's en verhalen uit derde wereldlanden. Dat dat ook allemaal in Amsterdam zou gebeuren, dat had ik niet verwacht. Ik werd boos en heb daar heel erg lopen schelden en schreeuwen tegen die agenten totdat ze mij gingen dreigen en zeiden dat ik ermee op moest houden. Het hielp allemaal natuurlijk ook niet zo, maar het was het enige dat we nog konden doen. Voor de rest probeerde iedereen zo veel mogelijk zichzelf en de eigen spullen in veiligheid te brengen. Dat was zo'n beetje de ontruiming, een nogal een triest en dramatisch gebeuren.

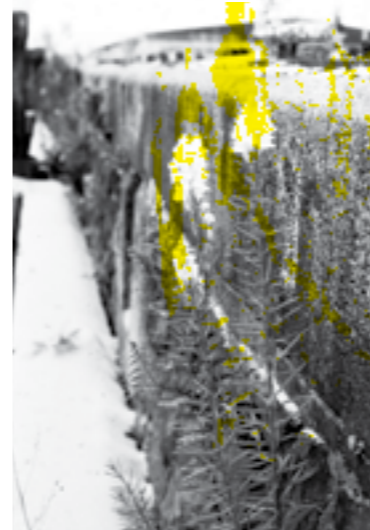
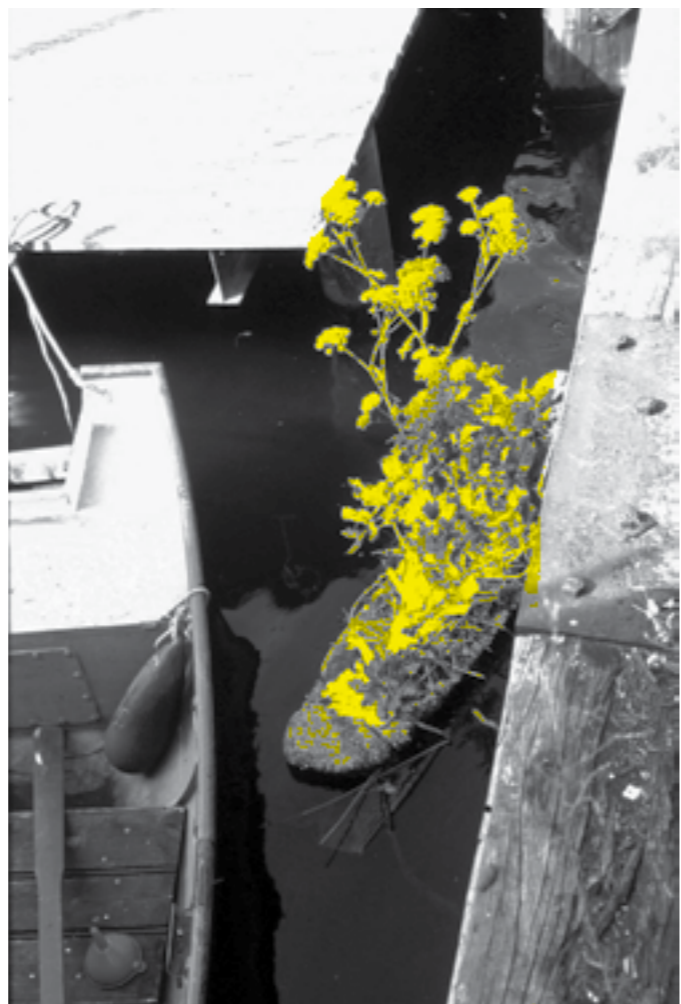
10. CLAUD BIEMANS

Ik kwam in 1987 naar Amsterdam en toen leerde ik al vrij snel mensen kennen op het **Java- en KNSM-eiland**. Dat was toen een verlaten havengebied waar alle gebouwen gekraakt waren. Je had daar een restaurant, 'Het Einde Van de Wereld', waar je twee keer per week op woensdag- en zaterdagavond kon eten. Als je aan de slag ging als afwasser kon je gratis mee eten, dat vond ik fantastisch, ik had weinig geld. Dus zo kwam ik daar terecht.

'Het Einde van de wereld' was behoorlijk bekend en druk bezocht. Per avond aten er wel zo'n honderdzestig mensen. De helft stond dan langs de kant te wachten op een tafeltje, tussendoor liepen allemaal grote zwarte honden, want iedereen had in die tijd grote zwarte honden. Ook kinderen werden meegenomen, dus het was een enorm gekrioel van mensen en dieren en een enorm lawaai. Het was echt een feestje van allerlei verschillende mensen. Er waren veel schippers die in het gebied met boten lagen, echt varende schippers en in het gebied woonden ook veel kunstenaars. Maar er kwamen zelfs mensen uit het hele land die er van gehoord hadden en die ook kwamen kijken wat het nou was, 'Het Einde Van de Wereld'.

Het was mooi aangekleed, we maakten placemats die we zelf stencilden en we hadden bloemen op tafel. Het zag er altijd prachtig uit. Alleen die bloemen, daarvan dacht ik: ik hou eigenlijk veel meer van wilde bloemen dan van die gekweekte bloemen die we steeds kochten. Ik ben chemicus en ik vind dat er nogal veel gif wordt gebruikt voor die bloemen. Dus ik besloot om wilde bloemen te plukken voor op tafel. Zo kwam ik eigenlijk in contact met die hele bijzondere bloemen van het eiland en zo kwam ik ertoe om uit te zoeken hoe al die bloemen heetten. Dat ben ik toen serieus gaan doen, in boekjes zocht ik alles op. Op een gegeven moment had ik er honderd bij elkaar en daar heb ik toen een stukje over geschreven in de *Kadepkrant*, de buurtkrant van het gebied. Zo kwam het dus dat ik alle planten uit het gebied ging inventariseren. Alleen het jaar daarna was ik alles weer vergeten. Ik besloot foto's te gaan maken, zodat ik die met elkaar kon vergelijken en om het verschil te zien, want de ene plant bloeit in juni en de ander in augustus. En zo ben ik begonnen met het fotograferen van al die planten in het **Oostelijk Havengebied**, er waren echt wel vierhonderd planten per vierkante kilometer te vinden. Het was een heel bijzonder gebied voor wilde flora in de stad. Er waren veel havenplanten, allerlei zaden die daar op de kades terecht kwamen, zonnebloemen, mais, maar ook hele rare groenten, spinazie, sla: alles kiemde gewoon in het wild. Tegenwoordig heb je dat ook nog wel,

alleen zijn de soorten net iets anders geworden. Je had toen ook meer kustplanten, doordat het gebied is opgehoogd met zand uit de duinen met daarin zaden die ontkiemden als er gesloopt werd. Dat is echt super bijzonder aan dit gebied. Ik kijk hier al jaren met veel plezier naar.

11. TREES JONG

Wij woonden hier op nummer 36 en onze woning werd gerenoveerd. We hadden twee kleine kinderen en het leek ons wat onhandig met al dat bouwstof en dergelijke, daarom vroegen wij of we hier tijdelijk boven mochten wonen. Na veel gedoe mocht dat dan. Wij vonden het eigenlijk al lang prachtig, het was wel érg oud en vervallen, maar wij zagen de charme daar wel van in. Vervolgens zijn we in de geschiedenis gaan duiken en het bleek een voormalig koffiehuis van de **KHL, de Koninklijke Hollandse Lloyd**. De schippers en medewerkers van de KHL zaten destijds aan lange tafels en iedereen had zijn eigen beker en bordje.

Op een dag kwam de zoon van de oude uitbater langs om nog eens te kijken hoe het met het koffiehuis was afgelopen. Een hele aardige man en die kon prachtig vertellen over wat er hier vroeger allemaal gebeurde. Zijn vader had het koffiehuis in de dertiger jaren, het ging allemaal maar net, het was natuurlijk crisistijd. Het liep allemaal niet zo goed. Hij vertelde dat er vroeger ook geen alcohol gedronken mocht worden. Maar dan kwamen de officieren, of de hoge kapiteins in de keuken, die wisten dat er alcohol was en dan zeiden ze dat ze even naar de kachel kwamen kijken, terwijl ze eigenlijk bedoelden: 'Schenk ons nog even een Jenevertje in!'.

Het leek ons zo leuk om het oude koffiehuis weer in ere te herstellen. We hebben een brief gestuurd naar de woningbouwvereniging, waarin we een plan aandroegen voor het geval het pand ooit vrij mocht komen. Het heeft wel vijf jaar geduurd met vergaderingen en gedoe, want ze wilden het eigenlijk slopen om er een weg door heen te maken. Samen met de buurt hebben we een vereniging opgericht, de Vereniging Vrienden van het Koffiehuis. Zij hebben ons gesteund. Wij boden op onze beurt zaterdagavond eten en muziek voor vijftien gulden. Dat waren verschrikkelijk leuk avonden, altijd live muziek, zoals de Klezmer band, van alles en nog wat. Het was gewoon ongelooflijk gezellig en er was een goede sfeer. Enfin, uiteindelijk was na vijf jaar de kogel door de kerk en toen is het verkocht voor een gulden aan Zomers Buiten. Wij hadden natuurlijk allang veel meer geboden, maar daar werd geen gehoor aan gegeven. Vervolgens kregen wij het plan, waar Zomers Buiten helemaal in mee ging, om samen met de mensen van de vereniging een gedeelte van het werk voor onze rekening te nemen. Toen is afgesproken dat zij het grove werk zouden doen en wij meer het fijne werk, zoals het mooie cassette plafond, dat heeft Richard samen met een stucmaat van hem gedaan. Prachtig, anders zou je daar gipsplaten krijgen. Voordat ze het gingen verbouwen heb ik overal foto's van gemaakt en het is dus helemaal in de oude luister hersteld.

12. JAN MARSELIS

We hebben de **KNSM-kade**, de **KNSM-laan** en de KNSM-mensen, die zijn er ook nog steeds want in begin 1979 werd de vereniging de Kroonvaarders opgericht voor alle oud-KNSM-ers. Het was een rederij waar uiteindelijk vierduizend mensen hun centen verdienden, die mensen kwamen bij elkaar en dat werd een leuke club. We hebben nog steeds ieder jaar een voorjaarsreünie, een najaarsreünie en een nieuwjaarsreceptie, dan zien we elkaar en babbelen we lekker over vroeger tijden. Er veranderde natuurlijk van alles op het KNSM-terrein en dat baarde ons toch wel een beetje zorgen. Amphitrite werd jammerlijk weggevoerd uit het Mien Ruysplantsoentje en op een opslagterrein neergeflikkerd. Daar heeft het toen jaren gelegen. De Kroonvaarders hebben het beeld toen eigenlijk herontdekt en ervoor gezorgd dat het weer helemaal is opgekalefaterd. Even later is het toen neergezet in het Nautisch kwartier, zoals het daar toe heette, tussen het Scheepvaartmuseum en de Kweekschool voor de zeevaart waar nu ARCAM staat. Daar in het water is toen een vierkantje gemaakt en daar werd Amphitrite neergezet. Dat kostte een paar centen en die zijn toen bij elkaar geschraapt op initiatief van de Kroonvaarders. Zo is Amphitrite daar toen gekomen op die plaats. Jammer eigenlijk dat ook het Nautisch kwartier teloor is gegaan, want later is ze weer verhuisd.

In het **Scheepvaarthuis**, waar nu het Amrath Hotel zit, werd in 1947 een oorlogsmonument neergezet voor alle twee honderd zevenenveertig gevallen in de oorlog; op de schepen, maar ook voor een aantal kantoor employees dat door de oorlogshandelingen was omgekomen. Alle namen staan op vier witte marmeren platen, het monument stond keurig netjes op de eerste etage opgesteld. Toen de KNSM daar vetrok moest ook het monument ergens heen. Men koos ervoor het te verplaatsen naar een tehuis voor oude zeelieden, de meeste gevallen waren immers zeelieden. Er is één zo'n tehuis in Nederland: de Prins Hendrikstichting in Egmond. Deze stichting was erg bekend onder zeelieden omdat in de monsterrollen altijd stond naar welke instelling het geld moest als er gagestraffen werden uitgedeeld. De kapitein kon gagestraffen geven aan mensen die bijvoorbeeld te laat aan boord waren gekomen. Daardoor kenden wij eigenlijk allemaal wel de Prins Hendrik Stichting en de mensen die wat op hun geweten hadden die sponsorden die eigenlijk door de jaren heen. Toen woonden daar nog alleen maar oude zeelieden en daarom werden de marmeren platen daar neergehangen. Later bleek het toch niet zo'n hele geweldige plaats, omdat ook de nabestaanden van die omgekomen zeelieden het monument nog wel eens wilden bezoeken. Nou ga jij maar eens naar Egmond, dan moet je eerst met de trein en dan met de bus en weet ik niet wat allemaal, dat was niet zo simpel. Toen Amphitrite in het **Nautisch kwartier** in het water stond en de gelegenheid zich voordeed, is het monument weer terug naar Amsterdam gehaald en daar tegen de muur geplaatst. Iedere 4 mei werd daar toen een dodenherdenking gehouden. Aanvankelijk werd het onderhouden door (stuurmans-)leerlingen van de Kweekschool voor de zeevaart. Maar na een paar jaar sloot die zaak en was dat afgelopen. Het was in de openlucht, in een dooie hoek en het was er een beetje rommelig, dus dat werd een probleem. Ik heb mij toen opgeworpen om het schoon te maken. Iedere week ging ik er heen met mijn schoffeltje, emmertje en bezem op de fiets om het schoon te maken.

De **Kompaszaal** werd geopend in 1956 bij het honderdjarig bestaan, dus toen ik er nog net niet werkte. Het was de vertrekhal voor de passagiers. Deze mooie zaal is er godzijdank nog, dankzij de krakers die het heel goed hebben bestierd. Hier noem ik graag ook Alice Roegholt, die daar als één van de eersten was en er eigenlijk voor heeft gezorgd dat alles nog is, zoals het er toen was. Er zijn geen vernielingen gepleegd. Alles is keurig zo gebleven en het oorlogsmonument is uiteindelijk overgeplaatst naar de vestibule van de **Kompaszaal**. Ik heb die muur al eens eerder opgemeten, het leek mij een mooi stekkie en het paste

precies. Het monument is daar keurig netjes neergehangen. Voor ons KNSM-ers is dat mooi. Nou de vereniging van oud-KNSM-ers bestaat nog steeds en het is nog steeds een bloeiende vereniging. Het is toch wel opmerkelijk dat een bedrijf dat al sinds 1980 niet meer bestaat nog steeds meer dan zeshonderd leden heeft van de personeelsvereniging, die nog altijd bij elkaar komt en uitstapjes organiseert. Dat is toch leuk.

*BEELDENGROEP AMPHITRITE
GEMAAKT DOOR ALBERT TERMOTE*

De beeldengroep Amphitrite werd op 1 oktober 1956 door het personeel van de KNSM aangeboden aan de directie ter ere van het honderdjarig bestaan van de rederij. In de beeldengroep zien we Amphitrite, volgens de Griekse mythologie de godin van de zee en de vrouw van Poseidon. Vóór haar komt haar zoon Triton, half vis, half mens, uit het water. Door het blazen op de hoorn beheerst hij de golven. Het paard symboliseert Poseidon.

In de vijver werd tezamen met het beeld ook een kei geplaatst met enkele dichtregels van A. Roland Holst.

*Amphitrite
Dochter van Nereus
hoog te paard hoe raast
de branding waar uw zoon
de zeehoorn blaast!
Luidt weer een eeuw hij
in voor onze schepen?
Uw wild hart bleef hun
harten steeds het naast*

*In 1977 werd de beeldengroep, toen de KNSM het terrein verliet, overgedragen aan de gemeente en in 1980 werd zij gedemonteerd en opgeslagen. Door bemoeienis van de Kroonvaarders werd de beeldengroep in 1989 in ere hersteld in het Nautisch kwartier. Met het verdwijnen van het Scheepvaarthuis en de kweekschool voor de zeevaart, ging het **Nautisch Kwartier** verloren en werd er op zoek gegaan naar een nieuwe logische plek voor Amphitrite en het oorlogsmonument. Na een zwervend bestaan is de beeldengroep na een restauratie in 2009 teruggeplaatst op het **KNSM-eiland**.*

13. ROB VAN ZANTEN

Mijn naam is Rob en ik ben de eigenaar van de vaarschool in de **IJ-haven**. De IJ-haven is van oudsher een haven waar grote scheepvaart lag. Er stonden hier loodsen en de havenkranen waren net weg. Wij kwamen wonen op het **Java-eiland** en vandaaruit zagen wij dat het hele gebied werd opgebouwd. Ik had een onderneming in het buitenland waar ik van af wilde en eigenlijk wilde ik wel iets in Amsterdam beginnen. Omdat ik in de watersport zat, leek het mij een goed idee om een vaarschool te beginnen in de **IJ-haven**, vlakbij de plek waar wij woonden. *Plenty of water en plenty of new people*. Zevenentwintig duizend mensen was de verwachting en volgens mij zijn dat er iets meer geworden.

Om uiteindelijk iets op het water te kunnen beginnen, moest er wel veel gebeuren. We hadden te maken met het projectbureau dat de boel hier moest organiseren, geassisteerd door allemaal bedrijven. Eén van die bedrijven was het havenbedrijf en zij waren helemaal niet blij met de komst van de zeilschool. Het is een gebied voor grote vaart, er is nog steeds veel beroepsvaart en zij maakten zich zorgen over hoe we de veiligheid konden garanderen. Kortom, we hadden plannen geschreven die – hoewel ze goed werden ontvangen bij het projectbureau – afgewezen werden door het havenbedrijf. Het advies was om eens met ze te gaan praten. Dat hebben we gedaan, het gesprek duurde ongeveer anderhalf uur en in die anderhalf uur zijn de ideeën van het havenbedrijf omgeslagen van negatief naar positief. We hadden een go en mochten beginnen. Het heeft nog wel even geduurd, het gesprek vond plaats in 1997 en uiteindelijk zijn we in 2000 op deze plek, aan de **Veemkade**, gestart. Als zeilschool alleen in deze buurt redt je het niet. We waren druk bezig met bouwen van het schip en het lesgeven, maar ondertussen kwamen er mensen die hier ook wel wilden trouwen of vergaderingen houden. We hadden nog geen kachel, dus dan had ik een blower staan, dan zat iedereen met rode ogen, maar ze vonden

het toch hartstikke leuk. In de loop der jaren is het geworden wat het nu is, maar we hebben die mensen uit de begintijd wel kunnen houden. Dat is wat we nu ook zien. Dit is een buurt waar veel mensen wonen die 's morgens naar hun werk vertrekken en 's avonds laat weer terug komen, maar ze hebben wel behoefte aan een buurtje. We hebben ook een sociale functie. Dus toen het stadsdeel het winkelcentrum ging aanpassen, zijn wij mee gaan praten en hebben we samen met het Lloyd Hotel, Loods 6 en mensen uit de buurt diep nagedacht over hoe het beter kon worden. Eén van de dingen die wij daarbij wilden was dat ook het buitenterrein van het winkelcentrum aan de kant van het water een hart zou krijgen. Dat is nog best ingewikkeld, omdat die kade lang is en er heel veel eisen aan zitten, maar toch zijn er al wat stapjes gezet.

Ik vind het heel bijzonder dat ik hier ruimte om me heen heb. Het is natuurlijk ook wel een heel speciale plek, je kan hier zo 4 kilometer over het water, richting Shell toren, kijken, dat heb je eigenlijk nergens in Amsterdam. Je hebt hier contact met de elementen, als het waait, waait het hier harder, het regent hier harder dan in de stad. Je maakt het hier allemaal even wat heftiger mee en je ziet het aankomen. De luchten zijn goed zichtbaar. En wat ik leuk vind: het blijft toch Amsterdam. Mensen laten zich niets zomaar vertellen. Eigenlijk mag je niet zwemmen hier, maar op een mooie zomerse dag ligt het water vol. Langzaam wordt dat ook wel geaccepteerd, het is ook gewoon keurig en schoon water en dat wordt eigenlijk steeds beter. Er zwemmen hele grote vissen, allerlei verschillende soorten. Er komen soms wat buitenlandse vissen mee met de zeeschepen die ze vervolgens hier loslaten en dan krijg je hier opeens kwallen. We hebben nog net niet de walvissen gehad, maar dat zou ook nog kunnen gebeuren...

14. DE BLIJE BUREN

1 april is het geboren. We stonden bij Tony de patatbakker, zo noemt hij zichzelf ook, een patatje te eten. We draaiden ons om vanwege dat lawaai dat we hoorden. Dat was een braak. We wilden naar die mensen lopen om in gesprek te gaan, maar ze liepen weg. De deur van het gebouwtje stond open en binnen lagen allemaal GVB spullen. Wij vonden dat we het niet zo achter konden laten en namen het in beheer. Zo is het eigenlijk ontstaan. Daarna hebben we er een buurt-servicecentrum van gemaakt. Het is niet gekraakt, het is in beheer. 1 juli hebben we woonrecht gekregen, want na drie maanden heb je woonrecht. De GVB is naar de rechter gegaan om een zaak tegen ons aan te spannen en die hebben ze verloren. We mogen hier blijven.

Dit is dus van de organisatie Blije Buren die al drie of vier jaar bestaat. We komen uit de Ruysdaelstraat, waar we afgelopen januari weg moesten en we waren echt op zoek naar een plek. Dit werd eigenlijk in onze schoot geworpen. Dit gebouwtje was natuurlijk van de GVB en wij noemen het Geschenk Van Boven!

We worden gesponsord door twee slaggers, annex groenteboeren. Zij sponsoren ons met groente en fruit, niet met het vlees. Uit de producten die we krijgen toveren we de maaltijden. Iedereen die het leuk vindt om mee te koken, doet mee. Iedere dag is er een andere maaltijd en iedere dag een andere groep mensen die mee eet. De ene dag is de groep groter dan de andere dag. Het gaat heel spontaan, je weet nooit wie er aanschuift: mensen uit de buurt, maar ook mensen van daar buiten.

We doen het om de eenzaamheid te beperken en de saamhorigheid te vergroten. We zien dat er heel veel eenzaamheid is. Dat is niet altijd meteen duidelijk, het staat niet op je voorhoofd geschreven. Maar dat hoor je van de mensen die uiteindelijk uit hun schulp kruipen. Soms komen ze hier met knikkende knieën naartoe, mensen schamen zich voor hun eenzaamheid. Dat hoeft niet. Hier kan je een gesprekje voeren en bij de maaltijd is er geen eenzaamheid. Het is net of je aanschuift bij een gezin. Je bent één gezin, één familie. Na het eten gaat iedereen weer zijns weegs, of niet. Meestal wordt er om zes á zeven uur gegeten, maar dat lukt niet altijd. Er komt soms wat tussen en wij zeggen niet tegen mensen dat we geen tijd voor ze hebben omdat we moeten koken. Dat gaat niet.

Naast koken doen we ook andere dingen. Vanmiddag waren hier twee Egyptische kinderen, een broer en een zus, die hier al eerder hebben gewoond, maar die zijn naar Egypte verhuisd en nu weer terug. Zij hebben moeite met de Nederlandse taal

en ik geef ze Nederlandse leesles. Dat gaat perfect. Wij koken vaak met z'n tweetjes. We gaan straks weer een lekkere maaltijd maken met de producten die we hebben. Het mooiste is dat we mensen gratis een maaltijd geven en ze mogen ook gratis producten meenemen. Dat gratis eten weggeven doen we nu al vier jaar, daar zijn we in de Ruysdaelstraat mee begonnen en we gaan er nog steeds mee door. Er komt een moment, ik weet niet wanneer, dat we het niet meer kunnen doen en dan moeten we een kleine bijdrage vragen. Wij maken de mensen blij en wij zijn ook blij, daarom zijn we Blije Buren.

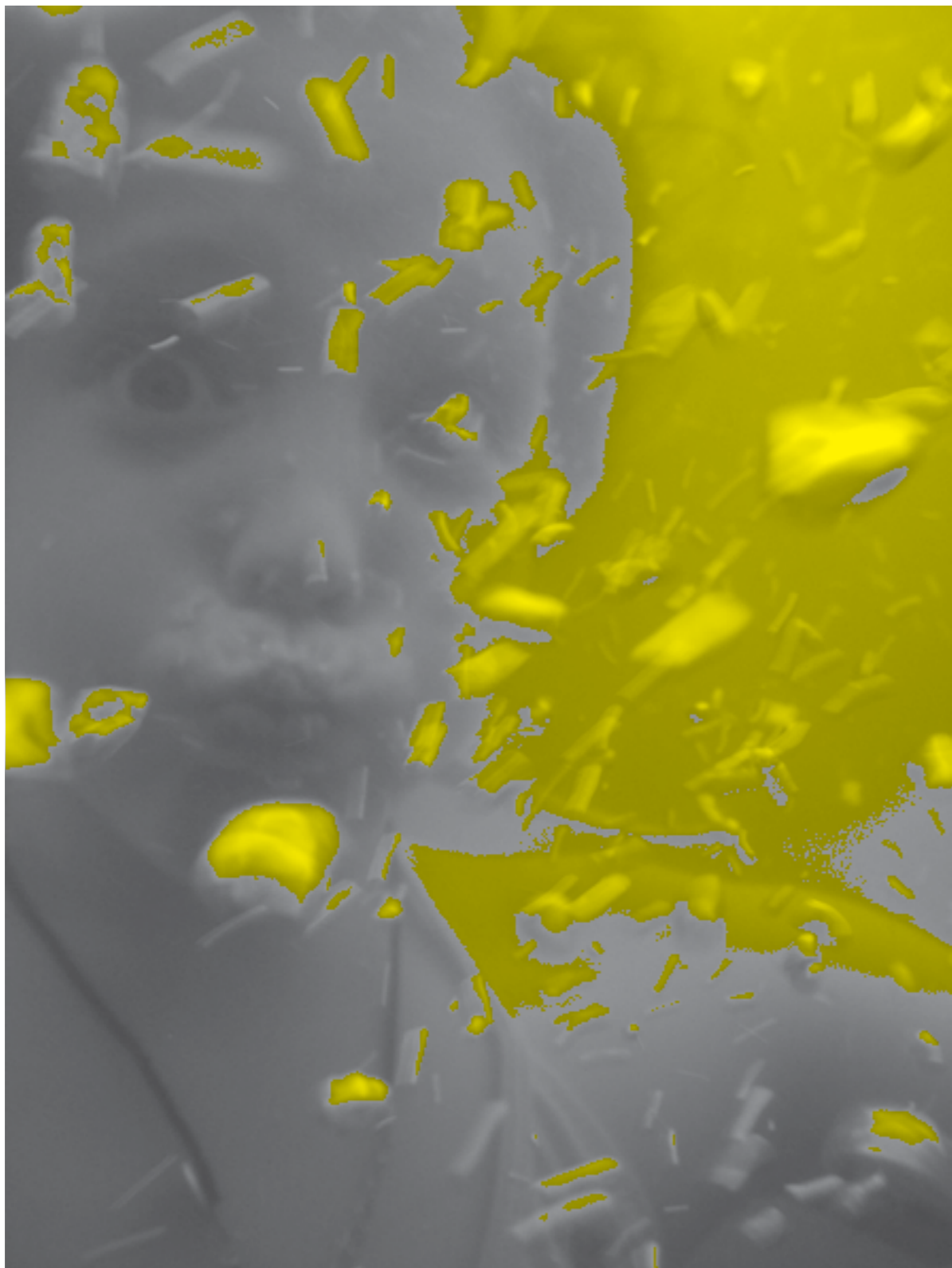
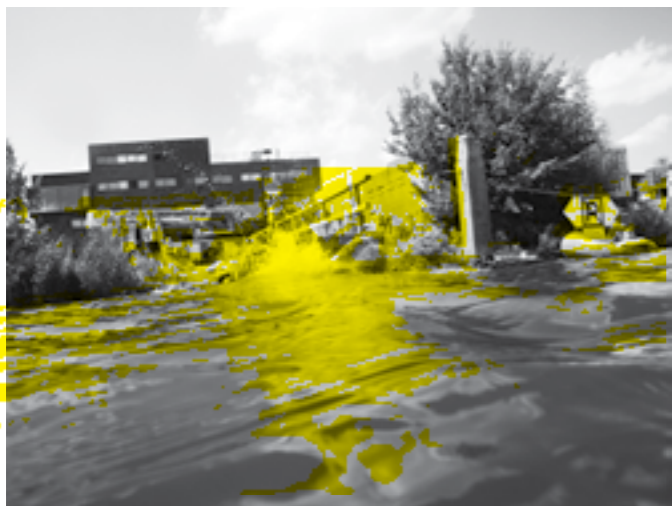
STICHTING BLIJE BUREN

Voorzitter van de Stichting Blije Buren is Peter Gualterus en het is zijn doel eenzaamheid te bestrijden. Het huisje aan de J.M. van der Meylaan werd aanvankelijk gebruikt voor buschauffeurs van lijn 22. Sinds december 2012 rijdt lijn 22 niet meer langs dit punt en daarom stond het GVB huisje leeg totdat de Blije Buren het gebouw in beheer namen. Kringloopwinkel Het Juttersdok doneerde huisraad en verder wordt het initiatief ondersteund door twee levensmiddelenwinkels in Oost en door Bakkerij van Schaik in Zuid. Sinds kort beheert Stichting Blije Buren ook het eindpunthuisje van lijn 25 aan de President Kennedylaan in Amsterdam Zuid.

Er wordt door de Blije Buren afwisselend Nederlands, Indisch, Russisch, Braziliaans, Chileens of Surinaams gekookt. Naast het aanbieden van gratis maaltijden en talrijke activiteiten, ontwikkelen de Blije Buren momenteel een plan om buurtbewoners die door het wegvallen van de halte van lijn 22 minder mobiel zijn, op weg te helpen. Dit willen zij doen middels een lijndienst van riksja's. De vriendelijkheid straalt van het project af: bij binnenkomst wordt ons direct een stoel en een kop koffie aangeboden en bij vertrek krijgen we een pot Chileense sambal en een tros druiven mee en moeten we plechtig beloven dat we snel nog een keer komen eten. Dat doen we zeker!

Mike de Kreek is docent en onderzoeker bij de Hogeschool van Amsterdam. Hij woont sinds 2008 op de Rietlanden waar hij wijn maakt van zijn eigen druiven en geniet van al het water in het havengebied. De kracht van verhalen interesseren hem mateloos, daarom is hij als vrijwilliger betrokken bij het Geheugen van Oost, waar hij ook een promotieonderzoek uitvoert. Kortom, Mike is fan van het leven in Amsterdam Oost.

EEN DUIK IN DE STROOM TUSSEN KLEINE EN GROTE VERHALEN

Al vijf jaar ben ik betrokken als vrijwilliger en onderzoeker bij de website Geheugen van Oost, waar allerlei herinneringen verzameld worden over Amsterdam Oost.¹ Hierbij komt regelmatig de vraag naar boven wat de mogelijke verbindingen zijn tussen de kleine persoonlijke verhalen van buurtbewoners en de grotere verhalen over Amsterdam Oost of Amsterdam als geheel. De effecten van die verbindingen kunnen heel mooi zijn, maar ook twijfelachtig, door bijvoorbeeld groepen uit te sluiten². Het online koppelen van kleine verhalen aan grote kan daarmee gevoelig liggen. Ik wil u daarom in dit essay graag meenemen op mijn zoektocht naar een aantal kenmerken van deze verbindingen.

De zoektocht begint bij een bijzondere ervaring tijdens één van mijn hardloperondjes in het **Oostelijk Havengebied**. Regelmatig vertel ik daarover het volgende:

*In de zomer ren ik regelmatig een rondje over **Sporenburg** en het **Java-eiland**. Op de kop van Sporenburg neem ik dan tussendoor een duik in **het IJ**. Een keer werd ik lastig gevallen door twee Marokkaanse jongens van een jaar of dertien. Tenminste, zo voelde ik dat op dat moment. Ze gingen namelijk naast me mee rennen. Op de kop liep ik de steiger op en deed ik mijn schoenen uit en T-shirt uit. Ik dacht: ik zie wel of het goed gaat met mijn kleding. De jongens vroegen: 'Meneer wat gaat u doen?' Ik vertelde hen dat ik ging zwemmen. Hun reactie was afkeurend, want daar was het water in Amsterdam toch veel te vies voor! 'Nee hoor,' antwoordde ik, 'Amsterdam is al heel lang bezig om het water in de stad schoon te maken en er wordt hier al jaren veel gezwommen.' Ik dook erin en zwom een stukje onder water. Toen ik bovenkwam en omkeek, zag ik dat ze zich allebei aan het uitkleden waren. Een paar seconden later doken ze in hun onderbroeken in het water. Sterker nog, we zijn een tijdje met veel plezier achter elkaar van de steiger gedoken. Wie had dat gedacht?*

Afgezien van kleine variaties, is het me pas kort geleden op gaan vallen dat ik, bij het vertellen van dit kleine verhaal, nonchalant verwijs naar grotere verhalen over het verleden van Amsterdam. Wat te denken van het verhaal over de ontwikkeling van Amsterdam als 'schoon water stad'? Als ik eerlijk ben, weet ik helemaal niet wat voor stappen daar echt voor gezet zijn en hoe lang dat proces al bezig is. Pas toen ik ging Googlen naar aanleiding van deze tekst kwam ik erachter dat er vanaf 1995 zogenaamde waterplannen zijn uitgevoerd en dat er een waternis is die tot 2040 reikt. Vooral die laatste moet ik lezen, vind ik.

Maar goed, tot nu toe, praat ik dus andere zwemmende buurtbewoners na die me af en toe wat details geven, maar waar ik niet zeker van weet of ze allemaal kloppen. De wat kortzichtige verwijzing naar dat grotere verhaal komt mij prima uit, want ik houd ontzettend van zwemmen. Ook al weet ik dat zwemmen overal in het **Oostelijk Havengebied** op eigen risico is, verzwijg ik dat trouwens meestal. En nu heb ik die jongens ook nog het water ingekregen met mijn onvolledige informatie. Is dat nou heel erg? Nee, ik denk dat de informatie, die uit een dergelijk informeel buurtnetwerk komt, best betrouwbaar is. Ik neem ook aan dat ik het snel genoeg hoor, als er om de een of andere reden tijdelijk beter niet gezwommen kan worden. Dus laat die kleine verhalen met hun losse verwijzingen naar grote verhalen hun werk maar doen, zou je zeggen.

Maar, in retrospectie zit er in mijn kleine verhaal nog een minder onschuldige verwijzing naar een groot verhaal. Het gaat dan om het verhaal over de stereotype Marokkaanse jeugd in Amsterdam³. Toen ik begon door te krijgen dat ik het mee rennen van de jongens heel makkelijk als 'lastig vallen' bestempelde, ben ik het zinnetje 'tenminste, zo voelde ik dat op dat moment' toe gaan voegen. Waarom eigenlijk? Aan de ene kant komt dat, omdat ik me, met terugwerkende kracht, steeds meer realiseer dat deze jongens helemaal niet bezig waren me lastig te vallen. Dat was waar ik op dat moment bang voor was. En veel erger, zo doe ik onbedoeld mee aan de beeldvorming rondom deze jongeren. Helemaal met mijn impliciete boodschap dat er wel eens wat vervelends met mijn kleding had kunnen gebeuren⁴. Ik ben er dus achter gekomen dat ik veel meer, dan ik zou willen, beïnvloed ben door het reputatieverhaal dat de media ons voorschotelen. Dat is allemaal vooral gebaseerd op het vergelijken van slim gekozen statistieken: statistisch gezien zijn er meer problemen met deze jongeren dan met andere jongeren. Ja, en statistisch gezien zijn er ook veel meer waar het goed mee gaat dan waar het slecht mee gaat. En waar verwijs ik naar dat positieve gegeven in mijn verhaal? Nergens.

Dat komt omdat er meer aan dan de hand is. Mijn kleine verhaal heeft, zoals het een verhaal betaamt, een plot. Zonder plot, ontknoping, wending, verrassing, resultaat, of hoe je het ook wilt noemen, heb je eigenlijk geen verhaal. En in mijn verhaal speelt nou juist de slechte reputatie van de jongeren een cruciale rol: 'Ze gaan vast de kleding in het water gooien. Hè, nee, ze gaan zwemmen! Wie had dat gedacht?' Dus eigenlijk lift mijn verhaal mee op het grote verhaal over de reputatie van deze jongeren. En tegelijkertijd geef ik met het vertellen ervan de bijbehorende overtuigingen onbedoeld door. Je kunt daartegen inbrengen dat dit toch juist een positief verhaal is. Dat

klopt, maar ik breng het als een uitzondering en, jammer genoeg, bevestigt die nou juist de regel. Een andere versie van mijn verhaal zonder die Marokkaanse afkomst, dat lastig vallen en die zorgen over kleding, zou overigens wel een goed verhaal kunnen zijn, als ik de weerzin tegen het vieze water wat sterker aanzet in de plotvorming.

Men leent dus fragmenten uit de grotere beschikbare verhalen om het eigen verhaal meer kracht bij te zetten, maar daarmee wordt soms onbewust een onethische keuze gemaakt of onvolledige informatie gegeven. Vanuit het perspectief van de grote verhalen komt een aantal andere verbindingen naar boven drijven. Het verhaal over Amsterdam Waterstad in de Watervisie Amsterdam verwijst naar allerlei aspecten van het water door de tijd heen: bedreiging, goederentransport, toerisme, watersport, recreatie en waterafvoersysteem. Maar 'de ultieme beleving van water is natuurlijk als je het daadwerkelijk aan kunt raken, kunt pootjebaden of er in kunt zwemmen'⁵. Daarmee verwijst het visiedocument, wat mij betreft, naar alle bestaande kleine verhalen – inclusief dat van mij – over hoe fijn het water in Amsterdam al is. Of, om het anders te zeggen, als niemand daar positieve persoonlijke verhalen over zou vertellen, zou die zin nooit in de visie terecht zijn gekomen. De auteurs hebben er misschien geen grootschalig onderzoek naar gedaan, maar ik ga er vanuit dat ze heel goed op de hoogte zijn van het plezier wat voor velen met water samenhangt.

Ik zei al dat ik ook had kunnen verwijzen naar een ander groot verhaal over migranten. Een dergelijk verhaal is bijvoorbeeld te vinden op Vijf Eeuwen Migratie⁶. Daar vind je het grote verhaal over hoe gewoon migratie eigenlijk is. Heel veel mensen zijn weggegaan uit Nederland om het elders te proberen en heel veel mensen zijn naar Nederland gekomen om hier een nieuw bestaan op te bouwen. Op die website vind je veel kleine verhalen van migranten over hoe het hen hier vergaan is. Een deel daarvan gaat over de Marokkanen die ook naar allerlei landen zijn getrokken, vooral in de periode van de koloniale overheersing door Frankrijk en Spanje. De Marokkanen die naar Nederland zijn gekomen komen vooral uit het Rif-gebergte. Daar is, zo te zien op de kaart, niet veel water om in te zwemmen. Ik kan me heel goed voorstellen dat de weerzin tegen het water van de jongens die ik tegenkwam te maken had met de afwezigheid van een zwemtraditie in de familie. Ik had ze dus ook kunnen vragen waarom ze eigenlijk dachten dat het water in Amsterdam vies was. Misschien was ik er dan achter gekomen dat ze dat alleen zeiden omdat ze zwemmen een beetje gek of eng vonden. Dan had mijn verhaal denk ik een ander plot gekregen en had ik daarmee misschien niet aan negatieve beeldvorming gedaan.

Een belangrijke les op basis van mijn zoektocht is dat verhalen, groot of klein, niet zonder elkaar gaan, want ertussen stroomt van alles. Belangrijker is hoe gemakkelijk die stroming onbedoeld de verkeerde kant op kan gaan als een klein verhaal verbonden wordt met een groot verhaal, bijvoorbeeld via de media, waarin stereotypen worden gevormd. Verbindingen tussen kleine verhalen en breder toegankelijke verhalen, zoals Amsterdam Waterstad, zijn dan veiliger, omdat ze meer mensen omarmen. Toch zou ik het ongewenst vinden om ongevraagd iemands verhaal op het Geheugen van Oost te koppelen aan een of meer grotere 'veilige' thema's. Laat iemand dat zorgvuldig zelf uitpluizen. Net zoals ik hier in dit essay ervoor kies mezelf onder de loep te nemen en mijn beperkingen ontdek, door op zoek te gaan naar de verbindingen die ik leg met grotere verhalen en de achtergronden daarvan te onderzoeken⁷. Hopelijk heb ik daarmee u ook geïnspireerd om dat af en toen ook eens te proberen.

1 Het Geheugen van Oost is een samenwerkingsverband tussen buurtbewoners en het Amsterdam Museum. De website is te vinden op www.geheugenvanoost.nl.

2 Bijvoorbeeld Assman beschrijft hoe individuen zich via het collectief delen van herinneringen bepaalde sociale frames toe-eigenen en daarmee anders denkenden kunnen uitluiten. Assman, A. (2010). *Re-framing memory. Between individual and collective forms of constructing the past*. In K. Tilmans, F. van Vree, & J. Winter (Eds.), *Performing the past* (pp. 35-50). Amsterdam: Amsterdam University Press.

3 De werking van dominante culturele verhalen achter onze stereotypen wordt goed uitgelegd in Rappaport, J. (1998). *The Art of Social Change: Community Narratives as Resources for Individual and Collective Identity*. In X. B. Arriaga & S. Oscamp (Eds.), *Addressing Community Problems: Psychosocial Research and Intervention* (Vol. 9, pp. 225-245). Thousand Oaks: SAGE Publications.

4 Leo Lucassen, hoogleraar sociale en economische geschiedenis van de Universiteit van Leiden, laat in Trouw (27-03-2014) zien hoe we massaal, stelselmatig en bijna onbewust een etnische kooi bouwen rondom 200.000 in Nederland geboren burgers.

5 Zie p. 19 in Van der Veur, W. & Daalder, R. (2012). *Watervisie Amsterdam*. Gemeente Amsterdam – Dienst Ruimtelijke Ontwikkeling.

6 www.vijfeeuwenmigratie.nl.

7 Bij deze aanpak ben ik geïnspireerd door het boek Brinkman, S. (2012). *Qualitative research and everyday life – Working with everyday life materials*. London: SAGE Publications.

Concept en uitvoering: Pronkzucht
Essay: Mike de Kreek
Grafisch ontwerp: Johanna Bayerlein
Drukwerk: De stencilzolder

De missie van Pronkzucht is om een zo breed mogelijk publiek aan te spreken door laagdrempelige én inhoudelijke tentoonstellingen te ontwikkelen die universele thema's aansnijden. Op filosofisch niveau is Pronkzucht geïnteresseerd in de relatie tussen mensen en dingen. Welke betekenislagen kennen mensen aan objecten toe en hoe beïnvloeden dingen op hun beurt de mens? Pronkzucht kiest voor invalshoeken en perspectieven die veelal onbelicht blijven en is niet gebonden aan een gebouw of een collectie en dat maakt dat zij vrijelijk kan onderzoeken en in kan spelen op de actualiteit. De tentoonstellingen worden plekken die ontmoetingen, uitwisseling en contemplatie stimuleren.

Pronkzucht is opgericht door Daantje Stötefalk en Laura Smeets. Beiden zijn opgeleid tot cultuurhistorici en museumwetenschappers. Gedreven vanuit een liefde voor de verhalen die objecten in zich dragen maken zij hierover tentoonstellingen in musea maar ook op minder voor de hand liggende plekken. www.pronkzucht.nl

